

Z A P I S N I K
s Okruglog stola na temu „Socijalno uključivanje“ Nacionalnog odbora Hrvatskoga sabora održanog 10. ožujka 2009.

Skup je otvorila **predsjednica Nacionalnog odbora prof. dr. sc. Vesna Pusić**, te je tom prilikom zahvalila svima što su se odazvali pozivu Nacionalnog odbora na okrugli stol na temu socijalnog uključivanja. Naglasila je da je ovo 4. okrugli stol koji se održava u organizaciji Nacionalnog odbora u cilju da se javnosti približi proces pregovora koji se često mistificira, budući da u procesu pregovora ima mnogo tehničkih stvari, da na kraju često izgleda da nema veze sa stvarnim životom, a zapravo cijeli cilj pregovora je da utječu na stvarni život. Stoga je odabrana ova tema koja se obično ne tretira kao politička, te je oko toga bilo određenih dilema jer su pregovori politički proces, ali je na kraju prevladalo mišljenje da zapravo to jeste prava politička tema jer ima direktno veze sa razumijevanjem jednog društva o tome kakvo je to društvo i da li smo mi društvo kakvo želimo biti, ono koje je prijateljski nastrojeno prema svim svojim građanima, država koja služi svim svojim građanima i čija mjera ljudskosti je upravo stav prema najosjetljivijim skupinama. Kao i u mnogim drugim dijelovima života, tako i u ovom proces europskih reformi može, ali samo može imati pozitivne efekte ako se mi tako odlučimo i ako na taj način usmjerimo naše reforme da one stvarno imaju pozitivne efekte na povećanje kvalitete života za sve, a naročito za najosjetljivije skupine u našem društvu. Prof. dr. sc. Vesna Pusić je naglasila da je zato smatrala da je ova tema eminentno ljudska tema, eminentno hrvatska tema, eminentno europska tema i eminentno politička tema i kao takvoj ćemo joj danas pristupiti.

g. Luka Bebić, predsjednik Hrvatskog sabora naglasio je svoje zadovoljstvo velikim interesom za ovu temu, te je svim prisutnima zaželio uspješan rad i uspješnu raspravu o problemima koji se javljaju. Naglasio je da Hrvatska, kao buduća članica Europske unije, prati europska dostignuća na ovom području, te naglašava da socijalna uključenost osoba s posebnim potrebama treba biti trajna briga koja treba bit djelatna, da se ostvaruje i unaprjeđuje. Smatra da je način Nacionalnog odbora, a to je da se o pojedinim važnim društvenim, političkim i drugim temama raspravlja javno, dobar. Naglašava da Nacionalni odbor u sebi sublimira sve ono što se dešava u procesu pregovora, što se nalazi u operativnom planu pregovora Vlade, ali što mora biti i usklađeno na razini Sabora, a s obzirom da Sabor zasjeda povremeno, Nacionalni odbor prati sve ono što se dešava u tijeku tog procesa, daje primjedbe, upućuje ih Vladi i pregovaračima a onda se oni moraju izjasniti o pojedinim postavljenim pitanjima i onda ponovo to na Nacionalnom odboru uskladiti kako bi Nacionalni odbor mogao djelatno pratiti pregovore i svakih šest mjeseci izvještavati Sabor o onome što je raspravljeno, i što je apsolvirano u međuvremenu. Nacionalni odbor može, s obzirom na svoj sastav, suvereno raspravljati o svakom bitnom pitanju. Ovo je jedno od tih bitnih pitanja i g. Bebić smatra da je bilo opravdano da se o ovoj temi napravi šira rasprava i da ona pomogne svima u tom procesu, da sagledaju probleme iz ovog područja, da vidimo gdje smo, što možemo učiniti i što možemo poboljšati na području socijalne uključenosti. Zaključno je ponovo zaželio uspješan rad svim sudionicima.

Nj. E. g. Karel Kuhn, veleposlanik Češke Republike zahvalio je na prilici da može govoriti na sjednici Nacionalnog odbora u svojstvu predstavnika presjedavajuće zemlje članice Europske unije. Naglasio je da je socijalna uključenost vrlo bitno pitanje za Europsku uniju, jer ona nije samo gospodarska ili politička integracija, ona je više od toga, ona je zajednica vezana za sigurnost, kulturna zajednica a zasigurno i socijalna zajednica. Socijalna uključenost je vrlo bitna, iako se o njoj ne može čitati svakodnevno u dnevnim novinama, bitna je jer je Europska unija zapravo ljudski i humanistički entitet. Kao predstavnik predsjedavajuće države članice Europske unije želio je naglasiti da Europska unija pozdravlja već samo postojanje Nacionalnog odbora. To je jedinstven odbor, niti jedna druga država nije imala takav odbor, a važno je da on postoji jer je potreban za konsenzus koji je opet potreban kako bi se poduzele sve potrebne reforme, kako bi se mogla ispuniti tzv. mjerila. U Hrvatskoj je vrlo povoljna situacija jer su sve relevantne političke snage suglasne. Prisjetio se polemika u Češkoj Republici prije nego što se Češka Republika pridružila Europskoj uniji.

Naglasio je da je konsenzus vrlo bitan jer određeni broj potrebnih reformi kako bi Hrvatska mogla ući u Europsku uniju nisu nužno popularne. To je činjenica. Ukoliko se neki sustav želi reformirati moraju se poduzeti koraci koji nisu uvijek vrlo popularni i potrebno je imati potporu cjelokupne političke zajednice, cijelog Parlamenta. Pozdravio je činjenicu da Nacionalni odbor organizira okrugle stolove, jer je to način da i javnost dozna o čemu se raspravlja što je vrlo bitno, jer se konsenzus zasniva ne samo na suglasnosti političkih stranaka, političkih zastupnika, nego i na temelju podrške građana Hrvatske, jer nije riječ o Parlamentu. Parlament neće pristupiti Europskoj uniji već će čitava Hrvatska pristupiti Europskoj uniji i stoga je vrlo bitno da ljudi podupiru ulazak Hrvatske u Europsku uniju. Bitno je da sami građani shvaćaju što znači ući u Europsku uniju. Ne može se uvijek oslanjati na medije, jer se u medijima uglavnom govori o problemima, a ne o pozitivnim stranama. Pri tome je naglasio da iskustvo Češke Republike od prije nekoliko godina nije bilo ohrabrujuće. Smatra da ono što mediji ponekad rade je da predstavljaju probleme na pretjeran način. U slučaju Češke Republike zapravo su mediji sami izmislili problem. Stoga veleposlanik Kuhn l smatra da su javne rasprave poput ovog okruglog stola iznimno bitne kako bi se spriječili nesporazumi i kako bi se javnosti predstavio pravi sadržaj članstva u Europskoj uniji, pravi sadržaj poglavlja, koraka i reformi koje su potrebne da bi država postala članica Europske unije. Zaključno je zaželio uspjeh Hrvatskoj i pružio potporu. Češko predsjedanje u području tzv. vanjskih odnosa, vanjske politike Europske unije, smatra Hrvatsku i proširenje kao takvo prioritarnim pitanjem za Češku. Kako bi postigli taj cilj postoje dva načina. Jedan način je da se raspravi o svim potrebnim reformama u okviru samih poglavlja, a postoji određeni broj takvih pitanja. A drugi način jest riješiti političke probleme vezane uz sam proces pregovora. veleposlanik Kuhn l naglašava da se pokušava doprinijeti na oba područja, ali da se u Hrvatskoj mora ostvariti i realizirati najveći dio posla. Zaželio je uspjeh u radu svim prisutnima, te uspjeh Hrvatskoj kako bi uspjela završiti pregovore do kraja godine.

gđa. Vera Babić, članica pregovaračke skupine zadužena za poglavlje 19. naglasila je da joj je izuzetna čast što je dobila priliku govoriti na Okruglom stolu i zadovoljna je što je tema uzeta iz poglavlja 19. Složila se s riječima predsjednice Nacionalnog odbora da je često tema, kada je riječ o socijalnoj politici ili zapošljavanju marginalizirana, a čini se kao da postoje neke druge prioritarnije teme. Međutim ako bismo se malo ozbiljnije pozabavili bilo kojom od tzv. atraktivnih političkih tema, vidjeli bi da zapravo u suštini u pozadini svega stoji praktički ova pitanja koja se tiču poglavlja 19. zapravo Socijalne politike i zapošljavanje koji se tiču ljudi, ljudskih potencijala i da niti jedan problem neće i ne može biti riješen ukoliko zanemarimo i ovu razinu društvenih odnosa. Za informaciju svima koji možda nisu u tijeku faze pregovora, gđa. Babić je htjela naglasiti da je u poglavlju 19. doista učinjen izuzetan napor i obavljen veliki posao. Za otvaranje pregovora u ovom poglavlju bila su određena mjerila donošenja akcijskog plana u kojem je trebalo predvidjeti i izvršiti aktivnosti koje se tiču i normativnih zadaća, usklađivanja i preuzimanja pravne stečevine u vrlo kompleksnom području koje se tiče i radnih odnosa i socijalnog dijaloga, ravnopravnosti, jednakih mogućnosti, zaštite od diskriminacije itd., vrlo kompleksno područje gdje je trebalo preuzeti pravnu stečevinu koja još nije bila preuzeta u naše zakonodavstvo, ali ono što je još važnije i najvažnije trebalo je podići razinu kompetentnosti naših institucija u cijelom tom poglavlju kako bi bili sposobni primijeniti i nacionalno zakonodavstvo uključujući tu i pravnu stečevinu. Akcijski plan je uspješno izrađen, poglavlje je otvoreno za pregovore, i postoji mjerilo za zatvaranje, radi se o normativnoj aktivnosti koja se tiče Zakona o radu. U tijeku je dijalog socijalnih partnera, te gđa. Babić vjeruje da će se to na zadovoljavajući način riješiti, te vjeruje da će posao biti uspješno dovršen, jer je pregovaračkom timu stalo uvjeriti države članice da je postignut napredak i u institucionalnim kapacitetima i kompetentnosti institucija, radi se vrlo intenzivno na razvoju novih institucija tamo gdje ih nismo imali, npr. na području zaštite zdravlja i sigurnosti na radu, pa do državnog inspektorata i svih drugih institucija pripremamo ih na sposobnost preuzimanja obveze države članice kada je riječ o ovim kompleksnim pitanjima vezanim za područje socijalne politike i zapošljavanja. Treba znati da u dijelu socijalne politike, nema čvrste pravne stečevine kao što to ima u nekim drugim dijelovima koji se također tiču poglavlja 19. U tom smislu gđa. Babić je navela primjer radnih odnosa, te naglasila da postoji nešto što države članice koriste, a to je tzv. otvorena koordinacije gdje razmjenjuju iskustva i dobru praksu, pa i normativna iskustva kada je riječ o pitanjima iz socijalne politike. Ono čime se

Hrvatska koristi i što ima prigodu kao zemlja kandidat je da se uključi u tu metodu, što je i učinjeno u dva područja – radi se o socijalnoj politici, odnosno socijalnoj uključenosti i zapošljavanju gdje su sklopljena dva memoranduma o usklađivanju politika u tim područjima, što gđa. Babić smatra vrlo velikom prednošću za Hrvatsku. U memorandumima smo zajedno sa kolegama iz Europske komisije analizirali naše stanje u određenim relevantnim područjima, analizirali prioritete i kreirali nacionalne politike u tim područjima i akcijski planovi u tome dijelu se provode. Gđa. Babić je, nastojeći demistificirati pregovore, naglasila da se u pregovorima radi o dijalogu između Hrvatske i zemalja članica o tome je li Hrvatska spremna preuzeti obveze države članica na određenim relevantnim područjima. Naglašava da nismo do kraja svjesni kolike će promjene zahtijevati i koliko ćemo promjena morati poduzeti upravo u ovom području. U području socijalne politike postoje određena nasljedstva, stereotipe koje ćemo morati srušiti, odnosno kreirati drugačije politike. Činjenica je da se struktura hrvatskoga društva promijenila, jednako kao i u mnogim tranzicijskim zemljama, dakle, tu treba biti oprezan više nema učinaka univerzalna socijalna politika ili univerzalne mjere socijalne politike kao što je to nekada bilo, mora se ići na ciljane mjere, mora se razviti sustav indikatora za prepoznavanje određenih potreba u određenim socijalnim područjima, ili određenim socijalnim skupinama, mora se pažljivo ciljati kako bismo pomogli tim skupinama. I ono što je jako važno, za kontekst nacionalne politike koju ćemo morati redefinirati po mišljenju gđe. Babić, jer činjenica da socijalni model Hrvatske neće biti održiv ukoliko ostanemo kod radne aktivnosti stanovništva kao što je sada na 56, 57%. Ta aktivnost će se morati značajno podići ukoliko mislimo podići kvalitetu i kvantitetu socijalne politike i mjera socijalne politike. Tim više je značajna ova tema jer, prema mišljenju gđe. Babić u Hrvatskoj ne smije biti suvišnih ljudi, svatko od nas, bez obzira na sposobnosti, na poteškoće koje imaju ili nemaju može dati svoj doprinos u društvenoj produktivnosti s time što određene društvene skupine, određeni pojedinci zaslužuju i određenu vrstu potpore. Dakle, upravo je jedna od važnih politika je i potpora osobama sa posebnim potporama. Gđa. Babić je dodala i informaciju da, kada je riječ o pretpristupnim fondovima koji su zapravo svojevrsna vježba za buduće korištenje europskog socijalnog fonda u kojem možemo, ukoliko budemo mogli dobro iskordinirati naše politike u ovom složenom području itekako imati koristi u pretpristupnim fondovima u IPA komponenti ljudskih potencijala. Peta komponenta također ima vrijednih i važnih programa i biti će vrijednih i važnih projekata upravo za određene prioritete među kojim svakako spadaju osobe s posebnim potrebama, bilo da je riječ o njihovom uključivanju u tržište rada ili o drugim socijalnim uključivanjima i potporama kako bi se podigla razina jednakih mogućnosti za njihovu participaciju u svim oblicima i gospodarskoga i društvenoga života. Gđa. Babić se nada da će još jedna komponenta biti prepoznata, a to je da bez institucija civilnog društva neće više biti moguće na razini države razvijati socijalnu politiku kako smo to navikli. Da će sudionici, dakle, i sudionici i civilnog društva itekako biti važni, to je višestruko važno, važno je zbog društvene energije koja se na taj način potiče, važno je zbog činjenice da se razvija cijeli niz sektora i socijalnih usluga koji su višestruko prijateljski, kao npr. zapošljavanje, i ljudi o kojima je danas riječ, ali isto i svima koji na tržištu rada imaju obiteljske obveze, bilo da je riječ o djeci, bilo da je riječ o starijima, bolesnima itd. Dakle, civilno društvo je komponenta koja poprilično nedostaje u našim aktivnostima i gdje je moramo što više razvijati.

Predsjednica Nacionalnog odbora naglasila je da će sažetak rasprave biti objavljen na web stranicama Nacionalnog odbora, a koristit će se i u radu parlamenta i radu Nacionalnog odbora. Svrha ovakvih sastanaka je da se osim ljudi koji sudjeluju u kreiranju politika direktno kroz parlament i Vladu u formuliranju stavova o pojedinim poglavljima uključe i tzv. stakeholderi odnosno predstavnici segmenata društva na koje se neposredno odnosi ili kojih se neposredno tiče pojedina tema i zato ovakav sastav. Jedno istraživanje o konfliktima, o sukobima u organizaciji je pokazalo da je blizu 80% svih sukoba rezultat nesporazuma u komunikaciji, dakle nedovoljne komunikacije. A samo 20% je rezultat stvarno različitih interesa ili stvarno različitih stavova. Dakle, u velikoj mjeri sukobi, nerazumijevanje proizlazi iz činjenice se ljudi dovoljno ne komuniciraju i nisu dovoljno jasno si rekli međusobno što hoće i na koji način misle da bi bilo pametno neki problem riješiti pa i u tom smislu smatramo da je ovakav jedan razgovor dobra stvar. Zaključno je naglasila da su promjene uvijek šansa i opasnost. Ako o njima dovoljno znate i ako ste u njih uključeni, u njihovo kreiranje,

onda su sigurno šansa. Ako ne znate, onda ih se bojite što je prirodno. Prema tome i to je funkcija ovog razgovora da se donekle doprinese i kvaliteti rješenja i razbijanju straha od nepoznatog u što ulazimo sa svakim promjenama.

Prof. dr. sc. Zoran Šućur, Pravni fakultet u Zagrebu pozdravio je nazočne, te napomenuo da je dobro da se o ovoj temi raspravlja u Saboru stoga što je doista riječ o temi i poglavlju koje nije privuklo takvu pozornost javnosti kao što su neka druga poglavlja, odnosno očito je da ovo poglavlje jest manje atraktivno u odnosu na neka druga poglavlja od pravosuđa do brodogradnje ili nekih drugih poglavlja, no ne znači da je manje važno. Naznačio je da neće govoriti o cijelom poglavlju niti o cijelom potpoglavlju socijalne politike, nego isključivo o dijelu socijalne politike koje se tiče politike socijalnog uključivanja. Prof. dr. Šućur je najavio tri teme svog izlaganja, ukazivanje na specifičnosti i posebnosti poglavlja pregovora koje uključuje socijalnu uključenost u odnosu na neka druga područja, nastavio s navođenjem onoga što je Hrvatska do sada napravila i što kani napraviti, a treće osvrta na zajednički memorandum koji je ključni dokument u ovom području, te će na kraju iznijeti nekoliko sugestija što bi trebalo napraviti u pogledu unaprjeđenja pristupnog procesa kada je riječ o socijalnoj uključenosti. Započinjući s upozoravanjem na nekoliko specifičnosti ili posebnosti ovog područja socijalnog uključivanja. Područje socijalnog uključivanja je dio tzv. mekog zakonodavstva Europske unije što znači da zemlje članice, kao i u ovom slučaju zemlje kandidati, imaju značajnu slobodu u pogledu uspostavljanja prioriteta, ali također i koncipiranja mjera koje se odnose na postizanje dakle ciljeva u nacionalnom okviru, naravno sukladno načelu supsidijarnosti. Ipak, postoje određeni okviri kojih se dakle treba držati, ali postoji puno slobode za sve članice u tom smislu u okviru tih postavljenih okvira. Drugo, također na neki način spomenuto, iako ovo područje nije možda tako atraktivno, su socijalni ciljevi, koji su dio strategijskih ciljeva Europske unije. Prema tome, nije cilj Europske unije samo ekonomski rast, otvaranje novih radnih mjesta ili kvalitetnijih radnih mjesta, nego i ostvarenje Europe sa višom razinom socijalne kohezije. Treće, a što bi moglo doprinijeti važnosti ovog područja važnosti ovog područja, jest planirano i dogovoreno objedinjavanje područja socijalnog uključivanja sa mirovinama i zdravstvenom skrbi koja će dakle dodatno ojačati važnost i ovo općenito socijalne dimenzije pristupnog procesa. I naposljetku, kao što je već spomenula gđa. Babić, tzv. model otvorene koordinacije je ključni mehanizam usklađivanja nacionalnih politika u ovom području. U skladu sa pristupom mekog zakonodavstva, funkcija ovog modela otvorene koordinacije jest prije svega uzajamno učenje, razmjena iskustava, širenje primjera dobre prakse, ali i poticanje promjena u ovom području. Međutim model otvorene koordinacije ne može se svesti samo na uzajamno učenje jer on pretpostavlja i definiranje određenih zajedničkih smjernica i zajedničkih ciljeva na europskoj razini i stoga je svakako to bitno. Prof. dr. Šućur je prezentirao i neke elemente modela otvorene koordinacije, jer su naše obaveze vezane za pojedine elemente ovog modela. Prije svega, prof. dr. Šućur je istaknuo pet elemenata modela otvorene koordinacije. Prvo, to su zajednički ciljevi u području siromaštva i socijalne isključenosti. Uglavnom je jedan od ključnih ciljeva ovdje da dakle zemlje članice ulože napore koji su usmjereni prema, ako ne iskorjenjivanju, ali barem prema ublažavanju siromaštva i socijalne isključenosti. Drugo, naravno da biste sudjelovali u modelu otvorene koordinacije morate prihvatiti neki zajednički skup pokazatelja putem kojih ćete moći pratiti napredak u nacionalnom okviru i s druge strane uspoređivati se sa drugim zemljama. Vidljivo je da i ovdje postoji izvjesna sloboda, osim što postoje neki pokazatelji koje bi sve zemlje trebale usvojiti. Svaka zemlja članica može predložiti neke specifične pokazatelje koji su joj potrebni radi praćenja određenih pojava. Kao primjer iznio je ratno iskustvo Hrvatske, te nam možda trebaju neki specifični pokazatelji vezani za žrtve rata, braniteljsku populaciju koji nisu bili potrebni nekim drugim zemljama. Treći element je obveza svih zemalja članica i zemalja kandidata izrade tzv. zajedničkih memoranduma o socijalnoj uključenosti koji oslikavaju socijalnu, ekonomsku, demografsku situaciju u pojedinoj zemlji i s druge strane nude određene prioritete kada je u pitanju kašem borba protiv siromaštva i socijalne isključenosti. Četvrti element jest izrada nacionalnih akcijskih planova ili provedbenih planova u kojima se zapravo operacionaliziraju prioritete i mjere iz samoga Zajedničkog memoranduma – JIM.a. Naravno, potrebno je specificirati, konkretnije navesti nositelje određenih mjera, odgovorne institucije, izvore financijskih sredstava. To je zapravo provedbeni plan. Peti element ovog modela otvorene koordinacije je podnošenje zajedničkog izvješća

o socijalnom uključivanju, a ovdje je prof. dr. Šućur želio istaknuti da je riječ opet o uzajamnom procesu, što znači da je zadaća Hrvatske podnošenje izvješća Europskoj komisiji o provedbi mjera aktivnosti iz JIM-a i Nacionalnog akcijskog plana. S druge strane, sama Europska komisija podnosi tzv. evaluacijsko izvješće o tome što je provedeno sukladno preuzetim obvezama. To evaluacijsko izvješće se tiče pojedine zemlje, a Europska komisija s druge strane podnosi i sintetička izvješća kao odgovor na dakle sve JIM-ove i akcijske planove i na taj način je onda moguće identificirati i osvijetliti neke probleme u budućem razvoju politike socijalnog uključivanja na europskoj razini, a ne samo na razini pojedinih zemalja. Što je Hrvatska zapravo do sada napravila kada je riječ o ovom modelu otvorene koordinacije. Izrađen je i potpisan zajednički memorandum o socijalnom uključivanju 2007. On se i zove zajednički memorandum zato što ga na njegovoj izradi rade i Hrvatska i Europska komisija, i uvijek je postojala pomoć i podrška kolega i prijatelja iz Europske komisije. Drugo, usklađena je metodologija praćenja indikatora i socijalne isključenosti sa metodologijom EUROSTAT-a u najvećoj mjeri, a to je bila zadaća Državnog zavoda za statistiku. Dobar dio te metodologije je usklađen bio još prije izrade samog zajedničkog memoranduma o socijalnom uključivanju s tim da se sad trenutno radi i na daljem usklađivanju barem jednog dijela metodologije koji se šire tiče samog sustava socijalne zaštite. Treće je da je izrađen i realiziran prvi nacionalni provedbeni plan za socijalno uključivanje koji se odnosio na 2007. i 2008. godinu, te da je Hrvatska sredinom prošle godine podnijela izvješće Europskoj komisiji o provedbi akcijskog plana i mjera prioriteta sadržanih u zajedničkom memorandumu. I također da je krajem 2008., Europska komisija podnijela evaluacijsko izvješće u kojem je pozitivno ocijenjen napredak u ovom području, naravno uz određene sugestije. Trenutno smo u izradi zapravo novog nacionalnog provedbenog plana za socijalno uključivanje za 2009. i 2010. godinu. Prof. dr. Šućur napominje da je samo naveo neke stvari koje su realizirane. Međutim, mora upozoriti možda za razliku ili sukladno nekim drugim područjima da je riječ o jednom kontinuiranom procesu. U 2005. kad je počeo radi na području socijalnog uključivanja održan je niz konferencija i sastanaka. No svakako treba naglasiti da je to kontinuirani proces, jer se mora pratiti što se događa s realizacijom pojedinih mjera, osobito što se okolnosti mogu bitno promijeniti kao što se sada dogodilo kada imamo jednu, ekonomsku, političku, a naravno i socijalnu krizu koja zahtijeva redefiniranje nekih mjera, ili odgodu nekih mjera za neko naredno razdoblje. Što se tiče samog zajedničkog memoranduma o socijalnom uključivanju kao središnjeg dokumenta zapravo o ovom procesu prof. dr. Šućur je htio istaknuti njegovu životnost, ono što je spomenula i predsjednica Nacionalnog odbora. Dakle, to nije dokument koji se radi samo zbog Europske komisije. Taj dokument je, kao što možemo vidjeti, identificirao glavne izvore ili uzroke socijalne isključenosti u Hrvatskoj. Identificirane su najranjivije socijalne skupine. Na neki način utvrđeni su ključni izazovi u ovom području socijalnog uključivanja i postoji niz predloženih mjera upravo u svrhu ublažavanja siromaštva i socijalne isključenosti. Osobe s posebnim potrebama, odnosno osobe s invaliditetom su svakako jedna tek od brojnih ranjivih skupina o čemu će biti riječi kasnije. No osim identifikacija ranjivih skupina utvrđeni su ključni izazovi. Ovdje je prof. dr. Šućur istaknuo činjenicu da ti izazovi pokrivaju vrlo različita područja od zapošljavanja i tržišta rada, pa do politike ravnopravnosti spolova ili uravnoteženog regionalnog razvoja u Hrvatskoj što zapravo upućuje na to da je model otvorene koordinacije utemeljen na tzv. integriranom pristupu. Zapravo on pretpostavlja uključivanje vrlo različitih politika u različitim područjima koje su u međusobnoj interakciji i koja mogu imati određeni sinergijski utjecaj kada je u pitanju ostvarivanje postavljenih ciljeva. I također i u samom JIM-u i s druge strane u akcijskom planu navedene su brojne mjere, preko 130-ak mjera u različitim područjima koje su zapravo usmjerene onom glavnom početnom cilju ublažavanju siromaštva i socijalne isključenosti. Zaključno je prof. dr. Šućur spomenuo nekoliko stvari koje bi mogle unaprijediti proces socijalnog uključivanja u Hrvatskoj. Prvo, potrebno je i dalje jačanje stručnih i administrativnih kapaciteta unutar ministarstava i državne uprave, pri čemu je prof. dr. Šućur istaknuo jednu od pozitivnih strana dosadašnjeg procesa, a to je dobra suradnja, između ministarstava i akademskih institucija, za što smatra da je urodilo možda i kvalitetom određenih dokumenata i kvalitetom samog procesa. Međutim, svakako da bi se trebalo inzistirati na većoj ulozi autonomnosti ministarstava i državne uprave jer oni snose odgovornost za provedbu mjera. Potrebno je također promijeniti pristupe, što se već pomalo dešava, već se u okviru ovog drugog akcijskog plana taj pristup tzv. "top down" se polako mijenja u obratni pristup odozdo prema gore, tj. već sada u ovom

drugom akcijskom planu imamo više prijedloga koji dolaze odozdo nego u prvom akcijskom planu. Nadalje, prof. dr. Šućuru se čini da postoje problemi, a to je i primjedba evaluacijskog izvješća Europske komisije, oko adekvatne podjele nadležnosti poslova između ministarstava i državnih tijela. Naravno, svaka Vlada ima pravo napraviti organizaciju državne uprave kako misli da je to potrebno i učinkovito. Međutim, prof. dr. Šućur smatra da bi ipak trebali učiti iz prošlih iskustava i od drugih zemalja, jer se sada, u nekim slučajevima događa npr. da jednu materiju normativno zakonski uređuje jedno ministarstvo, a provedba je u drugom ministarstvu. Prof. dr. Šućur misli da to nije dobro iako može shvatiti određene političke reperkusije, raspodjele, zapravo i organizacije ministarstava, ali svakako misli da bismo trebali izvući pouke iz nekih prošlih iskustava u tom pogledu. Zaključno naglašava da bio svakako trebalo ozbiljno shvatiti ovu pripremu za sudjelovanje u socijalnoj dimenziji članstva Europske unije, jer je i za Hrvatsku važno da sudjeluje i u socijalnoj dimenziji članstva Europske unije, da je to jednako vrijedna dimenzija članstva u Europskoj uniji.

Predsjednica Nacionalnog odbora naglasila je da se nalazimo u Hrvatskom saboru, nekoj vrsti temelja svake države i ono što je ideja vodilja cijele stvari je što je uloga države u ovom poslu. Vrlo često se različiti oblici programa vezanih za osobe s invaliditetom identificiraju ili tretiraju kao oblik državnog milosrđa. Prof. dr. Vesna Pusić ističe da je pitanje interveniranja u toj sferi pitanje razlikovanja između funkcionalne i disfunkcionalne države. Drugim riječima, države koja funkcionira i one koja ne funkcionira. I uloga države nije njezina dobra volja ili milosrđe. Uloga države je da osigura svim građanima koliko je moguće ravnopravne, odnosno izjednačene uvjete za sudjelovanje u društvu. I u tom smislu, država koja to nije u stanju, ne funkcionira, i ako hoćemo postići da naša država funkcionira i da ju možemo promatrati na nivou na kojem je ona funkcionalna, onda je ovo dio njezine direktne obveze. Naglašava da je ključno pitanje u reformama pitanje provedbe, pitanje prevođenja načela i ciljeva u konkretne programe i pitanje vrednovanja učinka pojedinih politika i oblika uključivanja. Napominje, u osobnoj dimenziji, da su za njezino razumijevanje i senzibilitet za ove teme bili ključni susreti ili razgovori sa profesoricom Teodorović, doktoricom Dobranović i Savezom slijepih i slabovidnih osoba u Zagrebu i u velikoj mjeri ono što one rade i oni rade i govore je prof. Pusić osvijestilo u kojoj mjeri je to opća i važna tema.

Prof. dr. sc. Borka Teodorović, predsjednica udruge Inkluzija zahvalila je na prilici da govori o temi koja je vrlo interesantna za područje socijalnog uključivanja, a koja se teško probija u život. Razmišljajući o tome što da kaže, naglašava da je najviše vremena potrošila razmišljajući kako će u 15 minuta izreći ono najbitnije vezano uz iskustva, uz aktivnosti i uz napore i frustracije kroz koje je Udruga za promicanje inkluzije prošla u posljednjih 12 godina u nastojanju da u našoj zemlji potakne proces deinstucionalizacije skupine osoba koje su, po uvjerenju prof. Teodorović, a i prema svjetskim pokazateljima najugroženije i najsiriromašnije skupine, a to su osobe s intelektualnim teškoćama i osobe sa psihičkim teškoćama, odnosno problemima mentalnog zdravlja. Najavila je da će se dotaknuti samo nekih momenata koji joj se čine ključni, a koji opisuju kako se dobre namjere naše politike ostvaruju u praksi. Vjeruje da će se kroz diskusiju možda naći ili bar približiti se odgovoru zašto proces deinstucionalizacije u našoj zemlji ne ide ili ide izuzetno mukotrpno i sporo. Prof. dr. Teodorović smatra da sve okolnosti koje bi trebale omogućiti da se taj proces desi postoje, imamo znanje, imamo kadar, imamo deklarativno političku volju izraženu kroz niz dokumenata, od kojih je zadnji ratifikacija UN-ove Konvencije o pravima osoba s invaliditetom koja vrlo jasno govori između ostalog o pravima osoba s invaliditetom na život u zajednici. Imamo velik broj institucija, imamo velik broj ljudi smještenih u institucijama i prof. dr. Teodorović naglašava da stvarno ne zna u čemu je problem i zašto taj proces naprosto ne ide, pa očekuje da će u raspravi netko dati odgovor na to pitanje. ističe da će govoriti o iskustvima jedne nevladine udruge, te naglašava da su ta iskustva specifična kao što su iskustva svake udruge specifična ali u osnovi ima nečega što sve objedinjuje i izjednačuje a to je prvenstveno to da u je ovom području većina udruge usmjerena i nastoji potaknuti proces socijalnog uključivanja na različite načine, da je taj put mukotrpan i da je činjenica da nevladin sektor još uvijek nije ravnopravan partner državi, barem tako situaciju doživljava nevladin sektor. Prof. dr. Teodorović nastavila je opisujući razvoj udruge koja je osnovana 1997. godine upravo s ciljem da potakne proces deinstucionalizacije i razvoj stručnih službi podrške u zajednici kao

alternativa zavodskom, domskom institucionalnom smještaju. Te alternative trebale su poslužiti kao model koji će se replicirati u ostalim dijelovima naše zemlje i naravno ući u sustav. U tom kontekstu udruga je razvijala nekoliko modela službi podrške u zajednici. Jedan je model stanovanja uz podršku stanovanja zajednici. Drugi je specijalizirano udomiteljstvo namijenjeno djeci sa teškoćama u razvoju koja su smještena u institucijama, dakle njihovoj deinstitucionalizaciji, zapošljavanju uz podršku ili radne aktivnosti u otvorenoj privredi uz podršku te program i prevencije institucionalizacije koji su smješteni ka podršci samoj obitelji, jačanju obitelji kako bi se ili odgodio ili u potpunosti spriječio smještaj osobe s teškoćama u razvoju u instituciju. Od svih ovih programa u dvanaest godina jedino je stanovanje uz podršku ušlo u sustav, financirano je kroz sustav i u tom kontekstu danas na pet lokacija u Republici Hrvatskoj djeluju programi stanovanja uz podršku u zajednici sa ukupno 154 korisnika, to su odrasle osobe od kojih je 94 deinstitucionalizirano, 42 došlo iz bioloških obitelji, 18 došlo iz udomiteljskih obitelji. Program specijaliziranog udomiteljstva za koji smo 2000. od Europske komisije dobili Povelju ili priznanje za najbolji dječji program u toj godini smo, prof. dr. Teodorović ističe nažalost, ukinuli zato što je Zakon o udomiteljstvu koji je nedavno donesen zapravo nije predvidio i time onemogućio razvoj agencija za udomiteljstvo i specijalizirano udomiteljstvo čime bi se, prema mišljenju prof. dr. Teodorović znatno unaprijedio taj alternativni oblik za djecu, prije svega djecu s teškoćama u razvoju koja danas žive u institucijama ali i djecu bez teškoća u razvoju gdje se sugeriralo i lobiralo da mogućnost osnivanja agencija i provođenje takvih programa bude prošireno i na nevladine udruge ali i na državne domove koji danas skrbe o djeci bez odgovarajuće roditeljske skrbi. Međutim, to se nije dogodilo, ostalo je isključivo u nadležstvu centara za socijalnu skrb i, nakon dvanaest godina tog programa koji je bio financiran uz pomoć projekata, programa, UNDP-a, UNICEF-a, Instituta otvorenog društva i ostalih donatora, zaključili da taj program nema perspektivu i ukinuli ga. Prof. dr. Teodorović ističe da je važno da postoji pozitivan pomak što se tiče programa prevencije u smislu da je zakonom taj program, dakle centri mogu izdavati rješenja za tzv. patronažu, dakle rad stručnjaka u obiteljima najviše do pet sati tjedno što je izvrsno. Ta mogućnost međutim se još ne provodi, dakle nije u funkciji, prema informaciji koju prof. dr. Teodorović ima, zato što nije određena cijena koštanja pa centri ne mogu izdavati rješenja vezana uz te aktivnosti. Zaključno napominje da ono što je udruga postigla i danas ima 88 radnika u stalnom radnom odnosu i time je postala sigurno među nevladinom sektoru najveći pružatelj usluga u Hrvatskoj, a prof. dr. Teodorović bi se usudila bih reći i u regiji i da je to postignuto u suradnji s Ministarstvom svojevremeno rada i socijalne skrbi, sada zdravstva i socijalne skrbi i da u dijelu zapošljavanja tzv. uz podršku, imaju podršku gospođe Vere Babić, to je vrlo važno za njih, jer su razvijali taj program također već jedno 10-ak godina, dobili CARDS projekt koji sada eto na izmaku i vrlo je važno da i taj program na neki način uđe u sustav, a ne da bude još jedan od dobronamjernih pokušaja. Na širem planu koncepcijskom, teoretskom, kroz suradnju ministarstva, prof. dr. Teodorović podsjeća da je 2001. na 2002. Ministarstvo tada rada i socijalnog rada, naručilo od Ekonomskog instituta u Zagrebu Studiju deinstitucionalizacije u koju je bilo uključeno dvadesetak stručnjaka iz prakse i iz akademskih krugova, bio je prisutan strani konzultant i namjera te studije bila je da se iznađe način i metodologija kako bi se proces deinstitucionalizacije po uzoru u ovom konkretnom slučaju na Njemačku mogao provoditi u Hrvatskoj. Ta studija do dan danas nije ugledala svjetlo dana. Ona nije nikad bila prezentirana u nekom širem krugu i prof. dr. Teodorović se nada da djelatnici ministarstva su se njome poslužili u kreiranju novih strategija. Nadalje, htjela je podsjetiti da je 2006. izrađena Studija o transformaciji jedne ustanove socijalne skrbi za osobe sa intelektualnim teškoćama, jedne od naših najvećih ustanova. Izvedbeni plan je napravljen, napravljena je *cost benefit* analiza koja je dobila recenziju iz "Arovog" instituta iz Velike Britanije kao pozitivna. Osigurana je donacija od 2,5 milijuna dolara kojom bi se pokrili troškovi procesa transformacije. Ta analiza je pokazala i *cost benefit* analiza je pokazala da ako se zanemare dodatni troškovi same transformacije jedne klasične institucije u suvremenog pružatelja usluga u zajednici, koji troškovi bi bili u potpunosti pokriveni rečenom donacijom u krajnjem efektu, a period bio planiran od 3 do 5 godina, ta ustanova pružala bi daleko kvalitetniju ali i jeftiniju uslugu. Taj projekt je odbijen bez gotovo ikakvog obrazloženja i to je bio drugi pokušaj na političkoj razini. U kontekstu antirecesijskih mjera koje su bile spomenute, prof. dr. Teodorović je veliki optimist i smatra da je to razdoblje koje otvara nove mogućnosti, a nova mogućnost je i razvoj stručnih službi u zajednici koje su se u svijetu pokazale kvalitetne, humane,

socijalno uključujuće i ekonomski racionalno jeftinije od klasičnih institucija u koje ova zemlja još uvijek ulaže ogromna sredstva.

g. Oskar Benedikt, Delegacija Europske komisije u Zagrebu, pohvalio je inicijativu za održavanjem okruglog stola, te naglasio da je socijalna dimenzija jedna od ključnih dimenzija Europske unije. Naglašava da se ne radi samo o ekonomskim i drugim politikama, već i o socijalnoj uključenosti. Započeo je s pravnom i političkom pozadinom socijalne politike, promicanje socijalne uključenosti bila je zapravo jedna od ključnih politika Europske unije od vijeća u Lisabonu 2000. dakle prije 9 godina, kada je bila uspostavljena tzv. otvorena metoda koordinacije vezano uz siromaštvo i socijalnu uključenost. Pristup Europske unije je usklađen s konvencijom Ujedinjenih naroda o pravima osoba s invaliditetom. 2007. godine Europska komisija i njezine države članice su potvrdile da je invaliditet zapravo pitanja ljudskih prava, kao i pravno pitanje i prava koja su priznata u konvenciji pokrivaju gotovo sva područja poput pristupa rada zapošljavanju, zdravstvu, neovisnom životu i civilnim pravima. Tradicionalni pristup zasnivao se na tzv. medicinskom modelu koji je smatrao da invaliditet proizlazi iz određenih fizičkih, mentalnih ili drugih poteškoća. Većina modela Europske unije sada se zasniva na socijalnom modelu invaliditeta koji se zasniva na jednakim pravima osoba s invaliditetom i taj se proces reflektira i u Povelji Europske unije o ljudskim pravima kao i u konvenciji. Naravno, ne bavi se samo Bruxelles tim problemima, već je to prvenstveno odgovornost samih država članica. Međutim, priznanje da osobe sa invaliditetom imaju slične probleme, unutar Europske unije dovelo do izrade zajedničke strategije o invaliditetu, na razini Europske unije koja pokriva razdoblje od 2004. do 2010. Glavni cilj strategije je pružiti jednake mogućnosti osobama sa invaliditetom to se počinje provoditi u realnosti. Kako bi se uspio postići kontinuirani napredak na tom području Europska komisija je pokrenula akcijski plan za invaliditet koji pokriva isto razdoblje. Treće što je g. Benedikt naglasio je da su u akcijskom planu operativni ciljevi centralni. Prvo, potpuna provedba direktive o zapošljavanju, drugo uspješno provođenje svih tih politika u svim relevantnim područjima društva, i treće poboljšati pristup svima. Pitanja koja se tiču invaliditeta ne smiju biti izolirana od ostalih pitanja, ona se moraju rješavati zajedno sa nekim drugim općim odredbama, općim, zakonodavstvom cijelog društva. Mogućnost učinkovitog odgovora na različite socijalne i ekonomske politike bilo je uzeto u obzir kada je razvijen novi dnevni red koji se ticao tehnoloških promjena, pitanja globalizacije, i migracije stanovništva u cijelom svijetu, a posebno unutar Europske unije. Europska komisija je također predložila korištenje različitih političkih alata kako bi se postigli ciljevi izneseni u memorandumima. Jedan od ciljeva je da sve politike promiču jednake mogućnosti za sve i solidarnost. G. Benedikt je iznio nekoliko statističkih podataka - 17% ukupnog radnog stanovništva Europe predstavljaju osobe sa invaliditetom. A njihova mogućnost zapošljavanja je 50% za razliku od preko 80% koji se odnose na osobe koje nemaju invaliditet. To znači da se potencijali osoba s invaliditetom ne koriste dovoljno. I mogućnost da takve osobe budu neaktivne dva puta je veća od mogućnosti da osoba koja nema invaliditet može biti aktivna. G. Benedikt ističe da je to i ekonomsko pitanje. Europska unija je sada suočena sa brzo smanjujućim brojem radno sposobnog stanovništva, i mogućnost zapošljavanja bi se trebala u potpunosti iskoristiti, te g. Benedikt navodi da EU smatra da će se u budućnosti suočiti sa većim problemima vezanima uz povećanje broja osoba sa invaliditetom. Stoga se mora pokušati povećati socijalna uključenost tih osoba, kao i njihov pristup tržištu rada. Još 2006. godine na Vijeću Europske unije je bila naglašena potreba uključivanja osoba sa invaliditetom na tržište rada i potreba iskorištavanje njihovih potencijala. I te su osobe bile definirane i određene kao jedna od prioritarnih skupina. U nastavku je g. Benedikt želio nešto reći o pristupu koji je ključan kako bi se postiglo jednako sudjelovanje. Pristup, pristupačnost, dostupnost može biti od ključne važnosti za pristup tih osoba tržištu rada. To naravno podrazumijeva eliminaciju prepreka na ulazak u tržište rada, eliminaciju na ulazak i pristup školovanju. Ali također i pristup dobrim uslugama i infrastrukturi koje su ključne za socijalnu uključenost. U skladu sa načelom koji se naziva „flexsecurity“ i koji je spoj fleksibilnosti i sigurnosti, g. Benedikt je naglasio da Europska komisija podupire istraživanja i poticanje mogućnosti, zapošljavanja tih osoba kroz vrlo fleksibilne aranžmane, privremeni rad, suživotne strategije i fleksibilnije modele socijalne uključenosti. Potrebno je također vidjeti koja je koordinacija između poslodavaca i tržišta rada i potrebno je razvijati rast, razvijati sposobnosti osoba. Također razvija se novo zakonodavstvo, pravni propisi koji će pojednostaviti

pravila vezana uz potpore pružanja poduzećima koje zapošljavaju osobe sa invaliditetom. Što se tiče pristupa dostupnosti školovanja g. Benedikt je rekao da su u Europskoj uniji podupire i to područje, a prvenstveno uključivanje djece sa invaliditetom u školovanje, postoji također i europska agencija za razvoj školovanja djece sa posebnim potrebama. Također postoji program cijeloživotnog učenja a on podupire pristup osoba sa invaliditetom glavnom krugu osoba koje primaju pomoć. Pružaju se pristupačne i kvalitetne socijalne usluge i podrška kroz konsolidirane sisteme i modele. Također potiče se deinstitucionalizacija ljudi sa invaliditetom. Podupire se i studije o pružanju usluga koje se temelje na zajednici kako bi se omogućila nezavisnost zajednicama. Što se tiče financijskoga aspekta, Europski socijalni fond je glavni financijski instrument koji pomaže državama članicama da postignu ciljeve Europske strategije zapošljavanja i akcijskog plana vezanog uz invaliditet. IPA, instrument koji se trenutno provodi u Hrvatskoj, bit će zamijenjen Europskim socijalnim fondom jednom kada Hrvatska postane članica Europske unije. G. Benedikt naglašava da je bitno da Hrvatska već sada počne kroz IPA-u stjecati potrebna iskustva i znanja kako bi bila što bolje pripremljena za korištenje sredstava socijalnog fonda Europske unije u kojem će biti na raspolaganju puno veća financijska sredstva. Pristup osoba sa invaliditetom bit će jedan od kriterija koji će se morati ispuniti da bi se dobila sredstva iz toga fonda. Naravno ne postoji jedan model kako se baviti i tim pitanjima unutar Europskog socijalnoga fonda. Svaka država mora primjenjivati postojeću najbolju praksu i različite modele. Europska komisija potiče države članice da uspostave partnerstva sa svim lokalnim i regionalnim vlastima i drugim socijalnim partnerima poput nevladinih organizacija i drugih tijela koja su odgovorna za promicanje nediskriminacije i borbu protiv diskriminacije. Što se tiče Hrvatske, g. Benedikt ističe da je Hrvatska država kandidatkinja koja želi provoditi aktivnu politiku u području zaštite prava ljudi sa invaliditetom. Uočen je dobar napredak u usvajanju pravnog i institucionalnog okvira kako bi se poboljšao život osoba s invaliditetom. U tom pogledu g. Benedikt pozdravlja usvajanje Nacionalne strategije za ujednačavanje mogućnosti i prilika za osobe s invaliditetom za razdoblje od 2007.-2015. godine koje se temelji na Konvenciji Europske unije. Također Zakon o nediskriminaciji i uspostavljanje pravobranitelja koji se bavi pitanjima invaliditeta vrlo je dobar korak u tom smjeru koji će pružiti zaštitu prava osoba s invaliditetom. Što se tiče Memoranduma o uključivanju, on je zapravo važan strateški okvir za provođenje ključnih mjera, pri čemu je ključna mjera deinstitucionalizacija socijalnih usluga. Nažalost, g. Benedikt mora reći da je napredak u ovim područjima dosta slab. Decentralizacija socijalnih usluga je stoga jedna od ključnih preporuka za provođenje daljnjih mjera prema JIM-u, a za provedbu decentralizacije je potrebno 4-5 godina. Deinstitucionalizacija i provedba neinstitucionaliziranih programa je još jedna važna mjera. S obzirom na to, u Hrvatskoj bi se trebalo ohrabrivati sudjelovanje svih grana civilnog sektora. U pretpripravnim programima, programi CARDS, PHARE, IPA, podržavaju socijalnu uključenost ranjivih skupina i osoba s invaliditetom. Ukupni doprinos pod CARDS 2002.-2004. za socijalnu uključenost iznosio je 4 milijuna eura. U PHARE programima je taj iznos bio 1 milijun eura. Odnosio se na uključivanje ranjivih skupina u koje će ići osobe s invaliditetom. A unutar IPA programa koji također promiče socijalnu uključenost osoba s invaliditetom je 4,5 milijuna eura. Aktivnosti unutar IPA uključuju pristup tržištu rada i područje obrazovanja, odnosno studente s invaliditetom i poboljšanje njihovog kurikulumu te poboljšanje pristupa tržištu rada. Analiza je pokazala da postojanje strukovnog obrazovanja nije u skladu sa potrebama studenata i potrebama tržišta rada. Nadalje, poslodavac se informira o mogućnostima provedbe takvih programa i o potrebama studenata. Iskustvo i znanje koje će Hrvatska dobiti implementacijom IPA programa bit će esencijalno za sljedeće razdoblje kada će Hrvatska imati na raspolaganju više sredstava unutar Europskog socijalnog fonda. Oko 15 milijuna eura je svake godine na raspolaganju, no svakako se očekuje da će se ovi iznosi još povećati nakon pristupanja Republike Hrvatske. G. Benedikt može reći da će Europska komisija i dalje nastaviti podupirati Hrvatsku u provedbi ovih mjera vezanih za uključenost, no ističe da se mjere trebaju provoditi na razini države. Na kraju, g. Benedikt naglašava da se suočavamo sa velikom recesijom, ne samo u Hrvatskoj već i u cijelom svijetu i da su ovakve grupe uvijek izložene i najosjetljivije u ovakvim situacijama. Zbog toga se moraju izbjeći takve situacije i moramo zaštititi najosjetljivije skupine.

Državna tajnica u Ministarstvu zdravstva i socijalne skrbi, **gđa. Dorica Nikolić** govoreći o ulozi države u promicanju socijalne uključenosti naglasila je da je izrada Zajedničkog memoranduma o socijalnom uključivanju (JIM) bila jedna od zadaća u pregovorima o Poglavlju 19. zajedno s Memorandumom o zapošljavanju (JOB). Uloga države u izradi JIM-a i JOB-a je bila prvenstveno osiguravanje svih relevantnih dionika koji moraju sudjelovati u izradi takvih dokumenata, osiguranje sredstava, dogovaranje koordinacije između raznih tijela državne uprave. Zadatak izrade JIM-a dobilo je Ministarstvo zdravstva i socijalne skrbi, a zadatak za izradu i koordinaciju JOB-a je dobilo Ministarstvo gospodarstva, rada i poduzetništva. Vlada je tada imenovala koordinatora u izradi JIM-a, to je bilo Ministarstvo zdravstva i socijalne skrbi, odnosno gđa. Nikolić kao državna tajnica koja je koordinirala dvije radne skupine od kojih je jednu imenovala Europska komisija a drugu Ministarstvo zdravstva i socijalne skrbi. Nadalje, na dokumentu je radila uža radna skupina koja se sastojala od šest sudionika s jedne i s druge strane, te Povjerenstvo koje je bilo sastavljeno od predstavnika svih ministarstava koja su bila uključena. Zatim su bili uključeni Ured za ravnopravnost spolova, Hrvatski zavod za zapošljavanje, Hrvatski zavod za javno zdravstvo, Hrvatski zavod za zdravstveno osiguranje, te Državni zavod za statistiku. Radi usuglašavanja stavova i mišljenja sudjelovali su i drugi imenovani članovi, ostala tijela Vlade po potrebi, zatim lokalna samouprava na nivou županije, te grad Zagreb. Naposljetku u rad su bili uključeni socijalni partneri, članovi HUPa i svih sindikata, ustanove socijalne skrbi i predstavnici civilnog društva, te naravno akademska zajednica. Gđa. Nikolić je naglasila da mnoge osobe koje sjede za ovim stolom su bile sudionici procesa, i zaslužni su da je do Memoranduma uopće došlo, jer su na raznim sastancima što uže radne skupine, što povjerenstva i 4 konferencije na kojima su ravnopravno sudjelovali, imali tekst, dakle i mogli ga korigirati kako su htjeli i predlagali. Naglašava da je to po prvi puta bilo zajednički rad, s ukupno 124 dionika koje je sačinilo ovaj dokument. I svi ti dionici i dalje surađuju na provedbenom planu, pri čemu je gđa. Nikolić najavila konferenciju krajem ožujka na kojoj ponovno sudjeluju svi dionici koji su napravili zajednički Memorandum o socijalnom uključivanju. Zaključuje da je uloga države bila ta da se izvježba, odnosno na ovom prvom dokumentu pokuša provesti metodu otvorene koordinacije, da se prvo dođe do toga da međusobno razna ministarstva surađuju, te da se zatim koordiniraju i drugi dionici. Napominje da je 2005. godine kada je taj posao započeo, to bila nemoguća misija, no zahvaljujući svima koje je gđa. Nikolić prethodno spomenula, pri čemu posebice ističe akademsku zajednicu, ovaj projekt je uspio, bez dodatnih konzultanata, niti osvrtnja na prethodno dobro iskustvo kojeg nije bilo, uz preporuke Europske komisije da se ne kreće od uzora, nego da se krene od nule i pokuša napraviti svoju hrvatsku sliku što je moguće više realno. Napominje da se u dokumentu niša nije uljepšavalo, nego je situacija prikazana realno, te gđa. Nikolić smatra da smo tako pokazali da smo svjesni svoje situacije. Mnogi su mislili da je Memorandum samo još jedan od potpisanih dokumenata, jedno ispunjeno mjerilo, međutim ovo je zajednički memorandum i to je ono što je vrlo važno da naglasimo između Europske komisije koja je s jedne strane potpisao gospodin Vladimir Špidla kao član Europske komisije odgovoran za zapošljavanje socijalno pitanje jednake mogućnosti, s druge strane, naš sadašnji ministar Ljubičić sa strane Republike Hrvatske i sve što se kasnije događa, to je zapravo zajednički posao između Europske komisije i Republike Hrvatske. Nakon potpisivanja dokumenta, potrebno je raditi provedbene planove, moramo ojačati u strukture u državnoj upravi koje mogu preuzeti zadatke koje do sada Hrvatska pred sobom nije imala. Kada uđemo u Europsku uniju, morat ćemo imati već obučenu strukturu ljudi u državnoj upravi koja može preuzeti zadatke koji nas čekaju kao članica Europske unije. Tako su u tom pogledu, naglašava gđa. Nikolić, što se tiče Ministarstva zdravstva i socijalne skrbi i drugih ministarstava, potpuno mijenjali uredbe ministarstava, s jedne strane. S druge strane su određene uprave tako organizirane da su one dobivale posebne odjele koji se sada bave JIM-om, JOB-om, IPA-om, dakle ljudi koji su s jedne strane educirani i trajno su u edukaciji i ljude koji moraju na svojim radnim mjestima znati odlično u govoru i pisanju engleski jezik jer je njihova komunikacija sva na engleskom jeziku. Važno je imati, a i traži se u pregovorima adekvatne ljudske resurse koji mogu na sebe preuzeti teret članstva u Europskoj uniji jer ono što treba osvijestiti kod naših ljudi, je da ulazak u Europsku uniju nije ništa drugo nego stalna metoda otvorene koordinacije, odnosno stalno pregovaranje. Ukoliko netko misli da ćemo ulaskom u Europsku uniju imati samo pogodnosti, to nije tako, ono što se sada radi u prepristupnim pregovorima i što je učinjeno kod stvaranja zajedničkog memoranduma o socijalnom uključivanju je

bila vježba kada ćemo jednom biti članica Europske unije. S obzirom da na prvoj stranici Memoranduma piše da je socijalna politika jedno od najvažnijih političkih pitanja, pred nama sada stoji zadatak kao države, da se moralo osigurati u proračunima posebne odjele koji raspolažu sa određenim sredstvima koje moramo potrošiti za ovo što smo rekli. Ne samo da imamo ljudski potencijal, nego moramo raditi na tome da često puta moramo mi organizirati konferencije i različite manifestacije koje su na teret Republike Hrvatske, s time da jedan dio snosi i Europska komisija i ona organizira. Od 4 konferencije koje su bile u stvaranju JIM-a, 3 su bile u organizaciji Republike Hrvatske, a jedna u organizaciji Europske komisije. Zaključno gđa. Nikolić napominje da smo se obvezali na određene stvari koje se tiču socijalne politike i politike prema osobama, prema ranjivim skupinama. Jedna od ranjivih skupina su i osobe s invaliditetom, odnosno djeca s poteškoćama u razvoju. Napominje da smo se, kao što g. Benedikt spominje obvezali na deinstitutionalizaciju i decentralizaciju, te da to ide sporije nego što smo zamišljali, ali je na zadnjem razgovoru u Bruxellesu kojeg je imala uža radna skupina detektirano zašto je to tako, te da je europska strana rekla da to nije ništa novo, te da su mnoge zemlje imale problema s istim stvarima, prvenstveno sa deinstitutionalizacijom. Zbog toga je, prema riječima gđe. Nikolić, zamoljeno da se na predstojećoj konferenciji istakne jedan primjer dobre prakse kako se jedna institucija deinstitutionalizirala, na koji način i koje su bile zapravo teškoće, odnosno što je danas nastalo u jednoj od zemalja Europske unije, pa ćemo vidjeti koji će primjer uzeti. Što se tiče deinstitutionalizacije, u njoj država ima veliku ulogu, te gđa. Nikolić napominje da je to naš prioritet, te je jednako tako jasno da je činjenica da ovdje gospođa Borka Teodorović se pitala zašto to ide tako sporo? Pa vrlo jednostavno. U pitanjima deinstitutionalizacije ima problema što je gđa. Nikolić čula i na ostalim konferencijama u Europi, i često je bilo rečeno da imao otpora bilo u državnoj upravi a najviše zapravo u lokalnoj sredini u kojoj postoji jedna od institucija. Kada je to gđa. Nikolić čula na konferencijama činilo joj se da sluša Dnevnik, i zaključuje da to nije problem samo Hrvatske, svi zajedno možemo učiniti puno više na tom području i gđa. Nikolić poziva sve one koji su sudjelovali i koji i dalje sudjeluju u provedbenim planovima, dakle svi dionici da jedino zajedničkim snagama moramo ići u tom pravcu dalje i moramo svi kao dionici vršiti pritisak na onom dijelu gdje vidimo gdje ima najviše otpora. Prije konferencije u ožujku pozvat će sve župane i pozvat ćemo gradonačelnike većih gradova da ih upozna s onim što stoji pred nama jer bez njih nećemo moći u tom lancu to riješiti jer je činjenica da često puta u ministarstvo dolaze upravo sa lokalne sredine volja i želja za gradnjom novih institucija i ministarstvo se mora braniti od toga i reći da moramo ići drugim putem.

Prof.dr sc. Vesna Pusić u uvodu u raspravu rekla je da se iz izlaganja u prvom dijelu mogao dobiti dobar pregled svega što potencijalno postoji, te određena naznaka kako se te mogućnosti iskorištavaju ili ne iskorištavaju u stvarnim politikama i stvarnom životu. Čini joj se da, iako postoje određene opće smjernice Europske unije, zapravo je cijela stvar na nama. Dakle, u nekim stvarima imamo prostora i mogućnosti da možda pomaknemo standarde i granice a sigurno su naš minimum zadnjih 10 plus 2 novih članica. To apsolutno ne može biti više od onoga što je naš minimum ili ispod toga. Neki od problema su očiti, primjerice da je za provedbu nacionalnog provedbenog plana za socijalno uključivanje zaduženo pet ministarstava. Očito postoje i mnogi problemi o kojima je gospođa Nikolić isto govorila koji su očiti u sudaru sa drugim interesima koji postoje u aparatu i u vlastima na različitoj razini. Mi smo imali u ovoj sferi u zadnje vrijeme, zadnjih nekoliko godina ozbiljne probleme, vidljive, pisalo se u novinama. Može biti da je to zato što je veća pozornost tome posvećena pa se više o tome piše ili može biti zato što tih problema više ima. Možda je jedno i drugo. Ali svakako, imali smo slučaj Doma u Brezovici, imali smo Centar Stančić, imali smo slučajeve različitih domova za starije ljude koji su se pokazali naročito u privatnom upravljanju ili vlasništvu koji su se pokazali krajnje problematičnim. Dakle, imali smo ozbiljne probleme s institucijama koje pružaju usluge osobama s invaliditetom ili društveno isključenim odnosno osjetljivim skupinama. Prof. dr. sc. Vesna Pusić smatra da nam je ovo prilika, te da je dobro da postoje primjeri da se, s dosta napora i muke, ali može se nešto napraviti, jer mogućnost i pravni temelji postoje, institucionalna infrastruktura donekle postoji ali postoji mogućnost očito i dobra volja da se ojača.

gđa. Vesna Muraja, ravnateljica Centra za rehabilitaciju Zagreb, najveće institucije u Zagrebu za djecu s intelektualnim teškoćama do pozne starije dobi. Institucija ima 600-njak korisnika, napominje da nije protiv deinstitucionalizacije, ali željela bi reći zbog čega ona ide sporije. Centar za rehabilitaciju jer jedna od vodećih institucija u Hrvatskoj, uz „Juraj Bonacci“ u Splitu, te Centar „Stančić“. U 2000. godini bilo je 500-tinjak korisnika, danas ih ima oko 600 od dobi od jedne godine do pozne starosti, i od toga je gotovo polovina bila institucionalizirana. Danas je oko 100 osoba u stacionaru, dakle u instituciji a ostalih 40 je u tjednom smještaju, što znači da ih roditelji uzimaju vikendom, a ostali su otvoreni oblici 4 satnog, 6 satnog programa, 10 satnog rad u radionicama i patronažni rad. Napominje da je još 1997. ona, zajedno s tadašnjim ministrom gospodinom Pokrajčićem započela deinstitucionalizaciju u Hrvatskoj, a odmah potom im se pridružila uvažena profesorica Teodorović. Napominje da su najteže financije, jer donacije od bilo koje udruge izvane ili sredstva koja se daju u institucije, podliježu potvrdi Ministarstva da prihvaća program. Znači, deinstitucionalizira se 140 postojećih, a nema potvrde Ministarstva. Naglašava da treba postići da institucionalizacija bude prihvaćen oblik, jer u krajnjem slučaju odnos prema osoba s invaliditetom u pojedinom društvu se vidi i to će Europa prepoznati, pozitivan odnos prema osobama s invaliditetom da li to u slučaju deinstitucionalizacije prevencije institucionalizacije poboljšanja kvaliteta njihovog života, vidi se vrijednost jedne države, i tome svi težimo. No, pokušala je objasniti što se dešava sa stotinjak institucionaliziranih osoba sada. Znači, ako se oni deinstitucionaliziraju trebaju stanovi. Gđa. Muraja je govorila na aktivu ravnatelja u Slavoniji, gdje su bili prisutni i roditelji, i pokušalo se uvesti da ti roditelji ostave svoje stanove, jer ako se deinstitucionalizira korisnika s intelektualnim teškoćama, on mora negdje biti. Grad Zagreb nema toliko stanova, te bi roditelji s jednim korisnikom, i to osobom s invaliditetom trebali ostaviti svoj stan i da onda troje, četvero šticećenika bude smješteno u njega. Gđa. Muraja je to pitanje postavljala više puta, jer su ti stanovi vrlo važni. Naglašava da je cijeli svoj životni vijek provela u građenju ustanova, te da se neke ustanove mogu pretvoriti, kao što je to u Americi, u centre gdje će biti stručnjaci distribuirani na terenu. Gđa. Muraja je naglasila da treba pomoć u Saboru oko tog pitanja, jer gđa. Muraja moli roditelje na roditeljskim sastancima, no oni to drugačije gledaju. Smatra da ministarstvo mora uvesti klauzulu gdje će to postojati, i onda, vjeruje gđa. Muraja, da će centri duž Hrvatske na taj način raditi, jer stručnjake imamo, ne bojimo se otkaza, znamo programe i to bi se dalo riješiti. Zaključno gđa. Muraja naglašava da radi i sada konkretno na prevenciji institucionalizacije.

gđa. Vini Rakić, ravnateljica Uprave za nacionalni kurikulum u Ministarstvu znanosti, obrazovanja i športa, željela se pridružiti rečenom s nekoliko promišljanja i jednim malim podsjetnikom koji nije loše znati kada razgovaramo s Europom. Objašnjavajući zbog čega je deinstitucionalizacija toliko snažna u svijesti i roditelja, i zajednice i stručnjaka. Kao prvo sljedbenici smo jednog sustava koji je trajao pola stoljeća u kojem je država željela sebi priskrbiti epitet brižne države i gradile su se intenzivno institucije i to smatralo dobrom brigom. Istovremeno razvijeni svijet je pola stoljeća suočen sa procesima deinstitucionalizacije. Prisjetila se vremena kad je Republika Hrvatska utemeljena, te kada se u Splitu zbog ratnog realiteta suočila s prognanim Vrličkim zavodom, kada je preko 350 korisnika jedne institucije za osobe sa mentalnom retardacijom prognano i kada su našli udomljenje u splitskoj ustanovi. Tada je, po mišljenju gđe. Rakić u Hrvatskoj započet prvi proces deinstitucionalizacije. Svake dvije godine u Splitu su organizirane međunarodne konferencije s vidika korisnika. U Splitu je tako održan prvi međunarodni kongres o mentalnoj retardaciji 1996. godine na kojemu su izlagali ljudi sniženih intelektualnih sposobnosti. Gđa. Rakić ovo ističe jer se govori o procesu, o promjenama osobnih stajališta. Prisjeća se da su joj neki kolege zamjerali izlaganje ljudi sniženih intelektualnih sposobnosti na spomenutom kongresu jer su smatrali da je ona instrumentalizirala svoje korisnike, naučila ih što će govoriti, što nije bila istina, ali, prema mišljenju gđe. Rakić to nam danas svjedoči o krhkosti povjerenja prema ljudima u čije ime govorimo, koje zastupamo i na kojima smo izgradili karijere. 1995. u Splitu je utemeljena prva grupa za samostalan život ljudi s mentalnom retardacijom. Oni su zapravo bili sjajan supstitut rupe koju je imala socijalna skrb, a koju nažalost ima i danas, u osmišljavanju i prepoznavanju individualnih potreba ljudi sa teškoćama. Pokušala je prisutnima približiti ono za što se zalaže Ministarstvo znanosti, obrazovanja i športa suradno podržavajući cijeli proces, kojeg se može svrstati pod nazivnik borbe za kvalitetu

življenja jedne društveno-političke zajednice i na kojeg ne bi trebalo gledati kao na pitanje potrošnje nego ulaganja u život kako ljudi na koje se priča odnosi tako svih nas zajedno. Dakle, priča o socijalnoj koheziji u Ministarstvu znanosti, obrazovanja i športa našla je svoj i službeni okvir u prvom strateškom dokumentu koji se odnosi na razdoblje 2005./2010. a zove se Plan razvoja sustava odgoja i obrazovanja u kojem je navedeno zalaganje za socijalnu koheziju i inkluzivno obrazovanje. Taj plan nije ostao na demagoškoj razini i razini deklarativnog dokumenta o čemu svjedoči sve što se poslije događalo u Ministarstvu znanosti, obrazovanja i športa. Prvi put nakon 1983. godine doneseni su pedagoški standardi koji su važni jer im je temeljni cilj ujednačiti i postići regionalnu pravednost u uvjetima sustava odgoja i obrazovanja. Gđa. Rakić naglašava da često volimo citirati finski sustav kao jeko dobar, a on je jako dobar upravo zbog isključenja utjecaja regionalnih različitosti pa su u glavnom gradu i najmanjem zaseoku uvjeti obrazovanja isti. Nadalje, slijedeći pravilnici doneseni 2008. godine otvorili su vrata inkluzivnom obrazovanju uključujući nove službe, suradnju sa civilnim sektorom, te resorna ministarstva kao dragocjene partnere na realizaciji te politike. I zaključuje da je ono što je pred prisutnima suradni uradak gospođe Budak i gospođe Dobranović gdje je napravljena mreža škola bez arhitektonskih barijera koja omogućava učenicima s većim motoričkim oštećenjima školovanje u bliskoj im sredini. Na tom tragu razvija se mrežu škola sa odjelima koji su sposobni primiti i učenike sa najvećim teškoćama, intelektualnim i psihičkim kako bi se postigla socijalna uključenost u, ovom slučaju u obrazovanju, u Republici Hrvatskoj na najvišoj razini.

gđa. Marica Mirić, koordinatorica projekata u zajednici Saveza osoba s invaliditetom i predsjednica Saveza društava distrofičara Hrvatske, prisjetila se obilježavanja 10-godišnjice održavanja hrvatskog simpozija u Zagrebu kada je profesorica Pusić pozdravila skup i objasnila zašto osobe s invaliditetom nemaju posebne potrebe nego redovne ljudske potrebe, te je naglasila da je 2003. godine dogovoren naziv osobe s invaliditetom i djeca s teškoćama u razvoju, a ne osobe s posebnim potrebama, te je spomenula Konvenciju o pravima osoba s invaliditetom i članak 6. konvencije o djeci s teškoćama u razvoju. Upitala se da li, ako se od 2003. godine do 2009., godine nismo naučili kako se zovemo, da li svi ostali mogu znati što treba osobama s invaliditetom. Naglasila je da je Hrvatska ponosna jer je bila među prve tri zemlje koje su potpisale konvenciju, a 4. zemlja u svijetu koja ju je ratificirala. Gđa. Mirić naglašava i da je Hrvatska napravila nacionalnu strategiju, koja je konceptirana na konvenciji, konceptirana je na akcijskom planu Vijeća Europe i na nama je da je snažno podržimo i da vodimo računa kako je provodimo. Hrvatska ima i lijepih primjera dobre prakse i gđa. Mirić koristi ovu priliku da istakne primjere osobnih asistenta, pri čemu je 330 osoba s najtežim invaliditetom dobilo osobnog asistenta, a 338 osoba u Hrvatskoj je dobilo posao. Na tom primjeru želi pokazati koliko je težak proces deinstitucionalizacije, uspjelo se 30% ljudi iz ruralnih sredina spriječiti da odu u instituciju uz pomoć asistenta. Međutim, s asistentom se željelo napraviti drugi pomak, da se iz institucije izvade neki ljudi, te je zahvalila gđi. Muraji na pomoći. Pokušalo se napraviti slučaj izvlačenja iz institucije jedne osobe ali se nije uspjelo iz razloga što u Hrvatskoj korisnici a i predstavnici raznih udruga više vole dobiti novce nego prava, te onda kada se ta osoba osjeća da mora brinuti o sebi, povlači se natrag u instituciju jer joj je tamo ipak sve uređeno. Gđa. Mirić napominje da se još puno mora raditi na osnaživanju ljudi, te da je Hrvatska za 88 građana iz sredstava Ministarstva obitelji prilagodila ulaze i pristupe da mogu ući osobe sa invaliditetom. Kao prijedlog da se pomogne udrugama, treba se usmjeriti na ljudske potencijale jer je teško napraviti europske projekte s ljudima koji ne znaju engleski i koji ne poznaju rad na kompjuteru.

gđa. Vesna Škulić zastupnica u Hrvatskom saboru progovorit će upravo o socijalnom uključivanju osoba s invaliditetom, te je započela s jednom Voltairevom rečenicom: "Ne slažem se sa tvojim mišljenjem, ali ću se do kraja života boriti za tvoje pravo da ga kažeš.", te naglašava da upravo toga radi. Ne slaže se s puno teza, no pretpostavlja da više-manje svi ovdje zagovaraju pitanje osoba sa invaliditetom kao pitanje ljudskih prava, i gđa. Škulić polazi od te teze. Imala je sreću sudjelovati u radu UN-ovog odbora za donošenje Konvencije o pravima osoba sa invaliditetom i to joj je uvelike pomoglo da na drugačiji način gleda i pitanje i probleme osoba sa invaliditetom, od najsiromašnijih zemalja do najbogatijih zemalja, stavljajući u taj kontekst i Hrvatsku. Hrvatska je u zadnjih 10, 15 godina napravila puno, ali puno nije i dovoljno. Gđa. Škulić se neće vraćati unatrag, neće govoriti o

prošlosti, nego bi htjela govoriti o sretnoj budućnosti. Polazi od teze gospođe Pusić da bi europski standardi trebali biti naši minimumi, naravno da ne oni u Rumunjskoj ili Bugarskoj, ne podcjenjujući ni malo što rade ljudi i u Bugarskoj i u Rumunjskoj, nego jednostavno mislim da mi u Hrvatskoj možemo puno više i bolje jer imamo i kapacitete za to. Slaže se sa gospođom Mirić, mi smo stvarno donijeli među prvima zemljama u regiji i nacionalne strategije i sve, nažalost postoji pitanje provedbe, te se moramo pitati što je s provedbom, koliki postotak od nacionalnih strategija se provodi. Gđa. Škulić se smatra sretnom osobom jer je sudjelovala u samom radu konvencije, donošenju nekih članaka te konvencije i na potpisivanju konvencije no misli da ne ulažemo dovoljno kapaciteta u provođenje te iste konvencije, jer se jednostavno mora poštivati upravo ono što je ratificirano, a ne se hvaliti s time da smo mi treća ili četvrta zemlja u svijetu koja je to napravila. I to je stvarno pohvalno za nas, jer treba pohvaliti sve ljude koji su sudjelovali u tome. Međutim, od hvale se ne živi, nego osobe s invaliditetom žive stvaran život, 24 sata u uvjetima na rubu siromaštva, ako ne i ispod same linije siromaštva. Gđa. Škulić je bila izrazito ponosna kad je UN-u pokazala film o inkluziji, o stanovanju uz podršku i mislim da sam bila tamo jedna od ponosnijih članica. Dakle, kako se u Hrvatskoj radi dobro, kako se rade dobre stvari, međutim danas baš i nije ponosna kad je slušala gospođu Teodorović da se u nekim stvarima zaostalo ili se ide unatrag, te smatra da to nije dobro za Hrvatsku. Također se osvrnula na obrazovanje koje automatski povlači za sobom i zapošljavanje, bez obzira na pedagoške standarde koji su dobri, međutim to ne znači da su i provodljivi. Pita što ćemo mi kada još uvijek, bez obzira na novi Zakon o strukovnom obrazovanju, još uvijek educiramo mlade ljude za nepostojeća zanimanja i ne stavljamo ih na otvoreno tržište rada, i tu dosta zaostajemo. Gđa. Škulić se isto tako željela osvrnuti na nešto što ona želi vjerovati da su posljedice rata, a to je diskriminacija unutar same populacije osoba s invaliditetom. Pojedine zemlje koje su imale veterane svojih ratova, dakle domovinskih ratova ili osobe koje su stradale na ratištima u Iraku ili bilo gdje, one su to na drugačiji način riješile kroz druge sustave. Ovdje kod nas dolazi do preklapanja da osobe s invaliditetom koje su stradale u Domovinskom ratu i osobe s invaliditetom koje su civilni invalidi nemaju ista prava odnosno i konzumiranje tih prava nije na isti način u istom iznosu. Nije dobro da osobe s invaliditetom ne uživaju u svim onim dobrima koje im mi kao zemlja, odnosno kao društvo pružamo, ali nažalost moramo se pitati zašto. Da li mi pružamo dovoljno potpore, da li im dajemo dovoljno onoga inputa, dakle da oni izidu iz svojih kuća, da se obrazuju i završe na tržištu rada, a ne da na kraju se ispišu u 3. razredu srednje škole i kao jedino rješenje, socijalnu sigurnost uzmu osobnu invalidninu.

gđa. Jasna Čurković Kelava, ravnateljica doma zahvaljuje na pozivu i ističe da, iako je naziv okruglog stola "Socijalno uključivanje osoba s invaliditetom", dolazi iz jedne ustanove koja skrbi o djeci bez odgovarajuće roditeljske skrbi, koja nemaju invaliditet, ali nažalost imaju veliki hendikep odrastanja bez odgovarajuće roditeljske skrbi i svakako su od djece sigurno najranjivija skupina u Hrvatskoj. Prema informacijama, odnosno statistikama, je oko 1200 djece trenutno koja žive u instituciji, a koja nemaju odgovarajuću roditeljsku skrb i danas je ovdje navedeno i od strane drugih institucija, udruga puno vrijednih primjera u praksi. Međutim, gđi. Kelavi se čini da bismo možda trebali više govoriti o onome što možemo više napraviti i u čemu možda zaostajemo za dobrim primjerima i za onim čime nas čak i Europska komisija zapravo na neki način tjera da se uključimo. Rekla je da i Dječji dom Zagreb ima dosta dobrih primjera deinstitucionalizacije i kao institucija je sigurno i prepoznat u javnosti kao jedan od čimbenika koji vrlo aktivno zagovara deinstitucionalizaciju i decentralizaciju u sustavu skrbi o djeci bez odgovarajuće roditeljske skrbi. Praksa je trenutno takva da se sustavu socijalne skrbi, prema mišljenju gđe. Čurković Kelava i mišljenju njenih brojnih kolega, posvećuje vrlo mala pažnja u našem društvu. Naglasila je da smatra da socijalna skrb mora biti vrlo važna politička tema, a niz proteklih godina govori u prilog tome da je socijalna skrb na marginama i našeg javnog interesa i društva i da se javni interes za socijalnu skrb zapravo svodi samo na skandale. Misli da je zapravo pogreška što se sustav socijalne skrbi nalazi u sklopu jednog ministarstva koje je vrlo bremenito problemima, Ministarstva zdravstva, i da se možda i iz tog razloga sustavu socijalne skrbi koje pokriva potrebe velikog dijela populacije, ne poklanja dovoljna pažnja i da, u budućem periodu, u kojem očekujemo da će biti i recesija i kriza koja će neminovno zahvatiti i našu zemlju, da će to biti veliki problem zapravo organiziranje sustava socijalne

skrbi u okviru zacrtanom kakav je sada. Proces deinstytucionalizacije i decentralizacije je negdje početkom ovog stoljeće dogovoren zapravo i postoje brojni dokumenti, odnosno postoji studija o deinstytucionalizaciji u kojoj je gđa. Kelava imala čast sudjelovati vezano za skrb o djeci bez odgovarajuće roditeljske skrbi, a koji nažalost je zastao u svojoj provedbi ili se provodi dosta loše. Misli da će institucije socijalne skrbi svakako u ovom procesu deinstytucionalizacije možda i pružati otpor deinstytucionalizaciji upravo iz razloga nedovoljne uključenosti u sam proces deinstytucionalizacije, jer gđa. Kelava misli da proces deinstytucionalizacije svakako mora pratiti paralelna transformacija ustanove, a samim tim mi moramo biti vrlo aktivno uključeni u kreiranje i socijalne politike koja je vezana upravo za procese deinstytucionalizacije i decentralizacije. Trenutačna situacija je da je tržište zapravo usluga u sustavu socijalne skrbi je orijentirano uglavnom na centre za socijalnu skrb i da zapravo centri za socijalnu skrb njihova ekipiranost, stručnost diktiraju na neki način kako će izgledati socijalna skrb u praksi. Ustanove za socijalnu skrb su i stručno ekipirane i zapravo imaju razno-razne resurse da se mogu puno bolje i aktivnije uključiti u sustav socijalne skrbi, ali bismo svakako trebali biti aktivan partner i našem ministarstvu. Dakle, Upravi za socijalnu skrb u kreiranju i zakona. Zadnji zakon, Zakon o udomiteljstvu koji je donesen prošle godine je dobar pokušaj da se razvija udomiteljstvo. Međutim, praksa nam govori drukčije i vidimo da po broju i udomiteljstva i posvojenja smo zapravo u regresiji i velika je šteta da sustav specijaliziranog udomiteljstva u kojima je Dječji dom Zagreb vrlo uspješno surađivalo sa prof. Teodorović i Udrugom za promicanje inkluzije da se to zapravo ugasilo.

g. Vojin Perić, predstavnik Hrvatskog saveza slijepih, podržava ono što je rekla gđa. Mirić, da je bitno kako se oslovljavamo i bitno je znati što smo i tko smo. Smatra da je riječ slijepac uvredljiva. Ona se vrlo često koristi ne samo u kolokvijalnom govoru već i u medijima, u oslovljavanjima itd., te g. Perić naglašava da se slijepcem može zvati onoga koji tumara i ne zna kamo ide, a on to ne želi. Smatra da je to ono čemu moramo težiti, osobnosti osobe s invaliditetom, njenom identitetu i činjenici da je njen primarni atribut ime i prezime i posao kojim se bavi, a sekundarni invaliditet. To još nije učinjeno. Uopćavanje stvari je vrlo opasno i zato je bitno da znamo tko smo. G. Perić je naveo nekoliko *ad hoc* primjera koji kažu da nije sve u redu. Ako u Republici Hrvatskoj slijepa osoba ne može otvoriti tekući račun u jedinjoj banci Hrvatskoj – Hrvatskoj poštanskoj banci onda nešto nije u redu. Ne može ga otvoriti, jer Zakon o čeku i mjenici ne priznaje potpis slijepce osobe, smatra ga ništavnim da bi zaštitio slijepu osobu. G. Perić se pita zašto? Zato što je slijepa osoba poslovno sposobna, dakle odgovorna osoba a njezin potpis ne vrijedi. Trebalo je 10 godina borbe svih slijepih, ali prije svega krovne udruge Hrvatskog saveza slijepih da se umjesto prsta kojeg je trebalo umočiti u tintu i time učiniti potpis vjerodostojnim, da se to ukine, a to nije bilo povezano s troškovima. To je administrativna odluka. Ista je stvar i sa čekom i mjenicom. Naglašava da svako ministarstvo mora voditi računa o osobama s invaliditetom s invaliditetom jer osobe sa invaliditetom imaju pravo participirati u svim porama društva, i imaju pravo konzumirati, sva prava i sve mogućnosti iz svih pora društva. Tek tada će biti ne jednaki, ali jednakiji sa svima ostalima. Najavio je da će uskoro Skupština Hrvatskog saveza slijepih donijeti deklaraciju o položaju slijepih u Hrvatskoj koja će običi sve europske institucije i sve institucije u Hrvatskoj. Ono čime je htio završiti jest da su učinjeni ogromni koraci, zaživjelo je civilno društvo, a bez Ministarstva obitelji, branitelja, međugeneracijske solidarnosti i Ministarstva zdravstva i socijalne skrbi, pa i nekih drugih ministarstava puno udruga osoba sa invaliditetom ne bi postojalo. To je činjenica i to treba svugdje spomenuti. Međutim, osobama s invaliditetom treba sustavno pomagati, ne od projekta do projekta, jer, smatra g. Perić, udruge osoba sa invaliditetom obavljaju posao države. Prema tome, treba podići nivo udruga osoba sa invaliditetom na jednu veću razinu. Sustav i pilot projekti su odlični. Ali ako predugo žive odletjet će. Zakoni, sustav financiranja i naravno sustavna skrb da bi svaka osoba sa invaliditetom mogla podmiriti određene obveze, da bi mogla ostvariti određena prava i da bi na kraju krajeva naknadila troškove koji su prouzročeni invaliditetom. Kompenzacijski novac jer osobe s invaliditetom nisu krive što su doživjele ono što su doživjele. Ne smatraju to teškom sudbinom. G. perić ne smatra svoju sljepoću tamnicom. Ali ne dopušta nikome da ga zove slijepcem i da pri tome sliježe ramenima i kaže: “Ah jadan“

gđa. Ljubica Lukačić, zastupnica u Hrvatskom saboru izrazila je zadovoljstvo da je toliko sudionika na okruglom stolu jer to govori o tome koliko je tema osoba sa invaliditetom uvijek interesantna i sasvim sigurno se može reći da je to jedna vrlo važna politička tema. Osvrnula se na ime osoba s invaliditetom i djece s teškoćama u razvoju i zamolila je da se svi toga ubuduće pridržavaju jer važno je kada se govori o osobi s invaliditetom, naglasak se stavlja na osobu a ne isključivo na njen invaliditet, a kada se govori da je osoba invalidna, pa su posebne ili dodatne potrebe, gđa. Lukačić je jednom zgodom postavila pitanje da joj se objasni razlika između posebnih i dodatnih potreba i da to nitko nije znao učiniti. Iako se danas ne može osvrnuta na sve segmente života osoba s invaliditetom, mora spomenuti da im je svima izuzetno važno imati Konvenciju, Akcijski plan Vijeća Europe, jer su to ključni akti, kao što je to i Konvencija Ujedinjenih naroda koja regulira sva prava osoba s invaliditetom, dakle sva područja, sve segmente života osoba s invaliditetom. Misli da danas ovdje ne treba izmišljati toplu vodu, nego možemo biti ponosni što je Republika Hrvatska treća u svijetu potpisala, a četvrta ratificirala, što je konvencija stupila na snagu i za nas je obvezujuća i osobe s invaliditetom u Hrvatskoj su izuzetno ponosne što su preko Zajednice saveza osoba s invaliditetom uspjeli progurati dva članka, članak koji govori o ženama s invaliditetom i o djeci s teškoćama u razvoju. Sigurno da u Republici Hrvatskoj nije još uvijek sve na svome mjestu i da ne možemo u potpunosti biti zadovoljni i nećemo nikad u potpunosti biti zadovoljni jer kad bismo bili, onda više ne bismo imali što raditi tako da moramo uvijek poticati jedni druge da se naši problemi što adekvatnije, bolje i brže rješavaju. Kratko se osvrnula na ono što je njena kolegica zastupnica spomenula na rad i zapošljavanje osoba s invaliditetom. Postoji Zakon o profesionalnoj rehabilitaciji i zapošljavanju osoba s invaliditetom koji upravo osobe s invaliditetom, stavlja ih namjerno na otvoreno tržište rada. Kvotni sustav iz tog zakona nam upravo govori o tome kada, koje godine, koliko osoba s invaliditetom i gdje treba biti zaposleno. Fond za profesionalnu rehabilitaciju vodi o tome brigu i vjerojatno ćemo vrlo skoro i dobiti rezultate po godinama iz kojih će se vidjeti da li su institucije koje su dužne zapošljavati osobe s invaliditetom na otvorenom tržištu ispoštivale zakonsku kvotu. Zaštitno zapošljavanje svakako uvijek mora ostati jer uvijek ćemo u Hrvatskoj imati određeni broj osoba s invaliditetom koji će se moći zapošljavati isključivo i samo u zaštitnom zapošljavanju. Što se tiče socijalne skrbi, svakako se očekuju promjene, no gđa. Lukačić mora reći da je Ministarstvo zdravstva i socijalne skrbi upravo na tom području u zadnje vrijeme učinilo čuda. Naglašava da ne možemo biti zadovoljni zato što su novčana davanja u socijalnoj skrbi mala. Međutim, vjeruje da je Vlada učinila puno samim time što je povećala osnovicu s 400 na 500 kuna. Prema tome, vjeruje da ćemo i promjenom Zakona o socijalnoj skrbi dobiti adekvatnija rješenja, da ćemo sustavom vještačenja, jedinstvenim tijelom vještačenja koje će utvrđivati invaliditet, riješiti zbrku kakvu imamo danas koja traje već dugi niz godina. Zaključno je gđa. Lukačić iznijela da misli da se Republika Hrvatska može pohvaliti time što smo dobili pravobraniteljicu za osobe s invaliditetom, osobu sa najtežom vrstom invaliditeta koja je dokazala da se osobe s invaliditetom uključuju na otvoreno tržište rada, a koja je nazočna i na ovom sastanku. I u ovih nepunih godinu dana, koliko obavlja svoj posao je pokazala da svoj posao može obavljati na najbolji mogući način. Smatra da smo dužni izjednačiti mogućnosti i svi ćemo moći raditi svoj posao kao što je to dokazala naša pravobraniteljica i onda više neće nas trebati zvati ni posebne potrebe, ni dodatne, nego osobe s invaliditetom koje mogu biti, odnosno jesu i trebaju biti ravnopravni članovi ovog društva.

gđa. Anka Slonjšak, pravobraniteljica za osobe s invaliditetom iskoristila je prigodu da predstavi još jednom ured jer joj je cilj da se tijekom 2009. godine prepozna Ured pravobraniteljice za osobe s invaliditetom kao ured koji je doista posrednik između Vladinog i nevladinog sektora kao državna institucija koja je odgovorna Saboru i za koju se nada da će predstavnici Odbora, predstavnici Sabora i ostalih institucija i Saveza osoba s invaliditetom prepoznati kao jednu odgovornu i ozbiljnu instituciju koja je dužna sudjelovati u izradama i propisa ove države, isto tako i u pregovorima prema međunarodnoj suradnji, prema Europskoj uniji te isto tako u svim onim segmentima koji se odnose na prava i interese osoba s invaliditetom. Ured je osnovan prošle godine. Temelji se na Zakonu o pravobranitelju za osobe s invaliditetom. Zašto je taj zakon donesen? Svi jako dobro znamo da su osobe s invaliditetom najranjivija socijalna skupina. Iznimno ih je puno oko 11% populacije. Ured često ima pitanja tko su osobe s invaliditetom, te gđa. Slonjšak misli i nada se da će kroz ova tijela i

radne skupine koje se danas provode u socijalnoj zaštiti da će se nastojati riješiti taj iznimno veliki problem. Što se tiče socijalne uključenosti smatra da, govoreći i za Ured, da kroz ovih 8 mjeseci rada ureda ima iznimno puno problema vezano na to područje jer je vidljivo da osobe s invaliditetom nisu adekvatno obrazovane, nisu adekvatno informirane što je velik problem, jer bi informacija o mogućnostima osoba s invaliditetom trebala doći i do najmanje sredine. Govoreći o izjednačavanju mogućnosti, misli da je Nacionalna strategija osoba s invaliditetom iznimno važan dokument na osnovu kojeg su lokalne strategije donesene i donose se i na nama svima kao društvu je cilj da se one i provode. Isto je tako cilj i da se osobe i invaliditetom samozastupaju, da se osobe s invaliditetom se uključuju u donošenje propisa i da određene državne institucije koje danas donose iznimno važne dokumente, pravilnike, registratore, propise, zakone, da moraju znati da oni koji to provode moraju biti uključeni u to. Jer, bez osoba s invaliditetom i njihovog samozastupanja neće biti niti kvalitetne provedbe. Opet ćemo se vratiti na okrugle stolove, na objašnjavanja tko smo i što smo a bez toga neće biti moguća provedba određenih dokumenata. Zaključno se još jednom zahvalila na pozivu jer smatra i naglašava svim prisutnima da su zajedno i bez Ureda, odnosno bez prijedloga osoba s invaliditetom, pritužbi i preporuka neće biti moguć rad ureda a isto tako nećemo moći pravilno i korektivno donositi propise.

gđa. Katarina Mušec ravnateljica Doma za psihički bolesne odrasle osobe, naglasila je da su psihički bolesne osobe skupina ljudi koja je označena i koja je stigmatizirana u našem društvu. Misli, i uvjerala se da je proces deinstitutionalizacije u Hrvatskoj krenuo, on definitivno ne ide takvo brzo kako mi svi to želimo, ali se ne može zaustaviti. Misli da bi danas trebalo potaknuti raspravu o jednom problemu, naime, ima stručnih radnika u djelatnosti socijalne skrbi, i te kapacitete treba maksimalno koristiti i stručni radnici s terena ne bi trebali ići po recepte u Ministarstvo zdravstva i socijalne skrbi kako raditi nego kroz edukaciju vidjeti što mogu učiniti za svoju ustanovu i pridonijeti što boljoj destigmatizaciji i reorganizaciji njihove ustanove. Treba raditi na preventivi. Preventiva ima zadatak da ljudi ne budu smješteni u ustanove. A gđa. Mušec želi reći da su oni u taj proces krenuli, osim što pružaju smještaj, pružaju pomoć i njegu i izvan ustanove, znači preveniraju ustanovu, žele se uključiti u druge programe koje već sada i osmišljavaju, i započeli su proces smještaja svojih korisnika u lokalnu zajednicu, te pritom dobro senzibilizirali i lokalnu zajednicu i županiju. Prema tome, o stručnim radnicima ovisi da li će proces biti brži ili sporiji, ali on je nezaustavljiv.

gđa. Maja Sočo, predstavnik Udruge „Sto koluri“ iz Splita, ima pitanje za gđu. Rakić iz Ministarstva znanosti. S obzirom da je podijeljena brošurica "Mreža škola bez arhitektonskih barijera", željela je znati kada ćemo dobiti školu bez mentalnih barijera naših učitelja, profesora i kada će oni konačno biti evaluirani. Gđa. Rakić postavlja ovo pitanje jer trenutno u udruzi imaju dijete sa ADHD-om na nastavi u kući, odlukom Ministarstva. Iz toga proizlazi da nema inkluzije, roditelji u Splitu na području Splitsko-dalmatinske županije moraju se dobro izboriti da bi svoje dijete sa bilo kakvom poteškoćom upisali u redovan razred.

gđa. Vesna Budak, je zamolila ministarstva koja trebaju koordinirati, ono što Udruga vidi u području djece, dobi od 0 do 18 godina, je da je koordinacija resornih ministarstava izuzetno slaba. Naime, kod djece je potrebna i rehabilitacija i edukacija i naravno dio socijalne skrbi. Međutim, po dubokom uvjerenju udruge koju predstavlja gđa. Budak, i to se na terenu stalno pokazuje, da nema koordinacije niti u donošenju provedbenih, odnosno zakonskih propisa, niti u koordiniranju kako bi se upravo omogućilo što jednostavnije uključivanje u redovni sustav školovanja. Za utjehu barem u Zagrebu postoji projekt „Asistenture u nastavi“, te udругu kontaktiraju i mnoge lokalne uprave, a donesena je i zakonska regulativa, ta generacija djece koja završi sigurno neće pristati na oblik institucije kakve danas postoje, pa će se tako i taj proces ubrzati. Gđa. Budak je upozorila da se danas jako brzo donose izmjene zakona, te da je primijetila da se događa da jedan zakon kolidira s drugim.

gđa. Mirjana Dobranović, predsjednica Hrvatskog saveza udruuga tjelesnih invalida. Savez broji 85 lokalnih udruuga diljem Hrvatske i jako su ponosni na to udruživanje i trude se zaista

učiniti najviše što možemo po pitanju kvalitete života osoba sa invaliditetom. Prema Hrvatskom registru osoba s invaliditetom, ima oko 490 tisuća osoba s invaliditetom, kada se tome dodaju rodbina i prijatelji, dođe se do 2 milijuna ljudi zainteresiranih za problematiku osoba sa invaliditetom i to zaista jeste političko pitanje. U životu imaju parolu „Uvijek s nama“, no ono što je najbitnije reći u raspravi o socijalnom isključivanju, tri su najveća problema. Prvi problem je informiranost. U šumi propisa i nizu strategija i UN-ovih konvencija. Drugi veliki problem je svijest u glavama ljudi koji na žalost, iako Hrvatska želi biti europska zemlja, iako želi biti civilizirana zemlja, nije na onoj razini koju bi Hrvatska trebala imati. I treće, događa nam se nešto što je nedopustivo, a to je pasivizacija osoba s invaliditetom. Oni godinama ne mogu dobiti posao, oni godinama ne mogu nešto ostvariti i oni se pasiviziraju i suočavamo se sve više i više sa pasivizacijom osoba s invaliditetom, što nije dobro za hrvatsko društvo. I zato u prilog ove diskusije o socijalnoj uključenosti, gđa. Dobranović je pokušala izvući tri stvari – prvo je neusklađenost i nepoštivanje propisa. Drugo obrazovanje i treće zapošljavanje. Što se tiče neusklađenosti i nepoštivanju propisa, spominjan je Fond za zapošljavanje i rehabilitaciju osoba s invaliditetom, a gđa. Dobranović je iznijela primjer iz života kako funkcionira taj zakon. Uz osobu s invaliditetom kojoj je trebalo nabaviti pomagalo za potporu u njenom radu, podnijeli su zahtjev Fondu za zapošljavanje u 11. mjesecu i dobiven je odgovor da zahtjev nije podnesen u pravo vrijeme jer to mora biti 1.4. do 1.6., a kada se u roku podnese zahtjev, uključit će vas u program za dobivanje potpore za 2010. godinu. I to govori o zakonima i o potpori osobama s invaliditetom koje žele biti uključene u tržište rada u stvarnom životu. Gđa. Dobranović je dala primjer članka 59. Pravilnika o pristupačnosti kojim je propisano da se svi javni objekti pošte, banke, škole, vrtići, domovi zdravlja moraju prilagoditi u roku od 2 godine. Taj rok je prošao 31.12.2007. godine još uvijek imamo istu situaciju u Hrvatskoj i još uvijek očito ili donosimo propise koje su lijepe želje, pa je određen rok od 2 godine, a u te 2 godine se nije moglo puno toga napraviti. Govoreći o znaku pristupačnosti koji je doslovce zbog loših kriterija u Hrvatskoj jedno bojište na parkirališnim mjestima i nas samih osoba s invaliditetom. Dakle, imamo dovoljno posla u tom usklađivanju i pri tom gđa. Dobranović moli da se zaista konzultiraju osobe s invaliditetom, da se ne donose propisi primjera radi, kriteriji koji su toliko blagi da se sada osobe s invaliditetom na parkirališnim mjestima počinju tući međusobno tko ima pravo na to parkirališno mjesto, a samo zato što ih nisu dovoljno slušali i konzultirali struku, nego su doneseni propisi mimo osoba s invaliditetom. Neusklađenost i nepoštivanje propisa je nešto na čemu treba raditi, vidjeti gdje je problem i te problem pokušati jedan za drugim riješiti i pri je Hrvatski savez, kao civilno društvo, spreman učiniti sve da se to ispravi na najbolji način za Hrvatsku. Stanje nije dobro, ima puno agresije upravo zato što nam često puta propisi nisu usklađeni onako kako treba o čemu je govoreno i zbog niza drugih neusklađenih propisa. Npr. pitanje kratkog obrazovanja i kratkog zapošljavanja. Uveli smo sustav srednjeg obrazovanja kao obvezno. Međutim, još uvijek školujemo osobe sa invaliditetom, primjera radi za zanimanje, galanterija za gornji dio obuće. Još uvijek imamo takva obrazovanja osoba sa invaliditetom, sa kojima kada se pojave na tržištu rada nemaju šanse, i tu se mora nešto napraviti, kako bi se osoba s invaliditetom imala šansu zaposliti. Zapošljavanje je postalo veliki problem. Primjera radi u Hrvatskoj imamo 3 tisuće 875 osoba koje primaju naknadu do zapošljavanja, te gđa. Dobranović postavlja pitanje što je s tim osobama i gdje su one? One su u tri sustava, evidentirane su u centru za socijalnu skrb, primaju naknadu od fonda a Zavod za zapošljavanje je rekao da oni dobivaju 35 kuna, pa i ne treba puno o njima brinuti. Dakle, puno toga nije riješeno, ako želimo socijalno uključiti osobe sa invaliditetom. Gđa. Dobranović smatra da je najvažnije obrazovanje i zapošljavanje i da u tom dijelu moramo puno napraviti i sa servisima za potporu u zapošljavanju i sa ostalim.

g. Damjan Janušević, asistent u Udruzi za samozastupanje, to je mala udruga s 30.tak članova osoba sa intelektualnim teškoćama. zapitao se koji je osnovni status osoba sa invaliditetom u društvu. Je li to status osobe sa invaliditetom ili status ravnopravnog građanina? Misli da Ustav i sve jasno govori da je osnovni status svakog čovjeka status ravnopravnog građanina. Kako se taj status u praksi materijalizira i ostvaruje? Ostvaruje se kroz participiranje i sudjelovanje građana u društvu kroz dostupnost resursa, službi, javnih dobara, pod jednakim uvjetima, na jednaki način svim građanima. Iz brojnih izlaganja prije njega, vidjeli smo da to kod nas nije slučaj, unatoč mnogim dobrim propisima i namjerama. U odnosu na osobe sa intelektualnim teškoćama, to sudjelovanje u društvu je možda i

malo više izraženo jer je njima sudjelovanje u društvu ponekad uskraćeno i činjenicom da su oni dosta često podložni lišavanju poslovne sposobnosti. Taj institut koji datira još iz rimskog prava uveden je da se zaštite nemoćni ili ljudi koji se nisu u stanju sami o sebi brinuti. Međutim, s druge strane taj institut isključuje volju te osobe o kojoj se skrbi da dakle, na mjesto njene volje, uspostavlja se volja ona više nije pravno relevantna. Samim time osobama s intelektualnim teškoćama je onemogućena mogućnost udruživanja i sudjelovanja u političkom i javnom životu, sudjelovanje na izborima, u odnosu na to kako stvari izgledaju iz perspektive osoba sa intelektualnim teškoćama. Njima su dostupne posebne institucije, poteškoće u upisivanju u vrtiće, pa neke posebne grupe u vrtićima, posebne grupe u školama, ako se uopće upišu u škole, posebna radna mjesta u zaštitnim radionicama, a institucija kao oblik, smještaj života koja u potpunosti ne organizira neki život, dakle, to u stvari nije život koji je dostupan svima nama. Mi slobodno izlazimo u kino, koristimo banke, koristimo muzeje, koristimo u ovoj instituciji, to ide kroz organizaciju nekog drugog, odnosno stručnjaka i zbog toga se vjerojatno ovoliko zadržalo na problemu deinstytucionalizacije. G. Janušević naglašava da je to jedna pararealnost, ona je vrlo bliska ovoj realnosti u kojoj mi svi živimo ali je bitno siromašnija. Ti javni resursi, ta javna dobra, ona tim ljudima nisu dostupna. Nisu dostupna na način na koji su dostupna i nama. Da li ona njima trebaju biti dostupna, pita se g. Janušević, i misli da ako polazimo od osnovnog statusa ravnopravnog građanina da i ti ljudi trebaju dobiti podršku da koriste službe i dobra i resurse u zajednici koji postoje, koji su baština ove zajednice, pa tako i njih kao ravnopravnih građana. S druge strane, postavljaju se pitanja Ministarstva zdravstva i socijalne skrbi, te. g. Janušević naglašava da se trebaju koordinirati sva ministarstva. Konvencija o pravima osoba sa invaliditetom je zadatak ove Vlade, ove države, tu svi moramo biti koordinirani i oni ako budu osuđeni, osobe sa intelektualnim ili osobe sa invaliditetom. Ako budu osuđene samo na Ministarstvo socijalne skrbi to neće biti dobro, to će postati jedan geto i to je sada u velikoj mjeri tako. Pitanje je kako se Ministarstvo zdravstva i socijalne skrbi želi organizirati, da li ono želi biti upravna organizacija koja će ustvari refundirati život ili realnost ili organizirati život na jednom manje standardnom nivou za ljude i brinuti o tome? Što se tiče konvencije, premda se zove Konvencija o pravima osoba s invaliditetom, ne radi se o pravima osoba sa invaliditetom, to su sami Ujedinjeni narodi rekli, radi se o uobičajenim ljudskim pravima afirmiranim još u Deklaraciji o ljudskim pravima ali u preambuli se kaže da su to uobičajena ljudska prava koja koriste svi ljudi, već godinama ali da se primijetilo da osobe sa invaliditetom zbog svog invaliditeta ali i zbog suodnosa društva i invaliditeta oni ne mogu ta zajamčena prava iz Deklaracije o ljudskim pravima ostvariti na jednak način i imati pristup kao svi ostali ljudi. Stoga je donesena ta konvencija. Nažalost u prijevodu konvencije je došlo do određenih propusta. Bio je propust u članku 12. koji je ispravljen, gdje se govorilo o jednakosti pred zakonom odnosno o institutu poslovne sposobnosti koji je prvo prebačen u pravnu sposobnost pa tu je ispravka napravljena. G. Janušević bi iskoristio priliku da pita zbog čega je izraz „*residential home*“ preveden kao institucija za smještaj. Znači ne stambene zajednice nego institucije za smještaj.

g. Boris Švel predsjednik Udruge za autizam Hrvatske. U Hrvatskoj ima oko 8 tisuća osoba s autizmom, međutim, najnovija saznanja u Sjedinjenim državama pokazuju da je prevalencija 1:100 000 stanovnika, a u Engleskoj 1:100 stanovnika. Ako bi uzeli takvu prevalenciju u Hrvatskoj bilo bi u Hrvatskoj oko 25 do 30 tisuća osoba s autizmom. Kao udruga su postavili zastupničko pitanje Vladi i dobili odgovor. Postavili su pitanje zbog toga jer je stanje s autizmom veoma loše iako je udruga osnovana prije 30 godina tj. 1978. godine, a centar 1982. dakle veliki vremenski period. Ne može se reći da se postiglo zadovoljavajuće rezultate sa skrbi ako uzmemo da u Hrvatskoj postoji 8 tisuća osoba s autizmom, naravno i barem toliko obitelji. Obuhvaćeno je svega 2,5% tj. od 200 osoba s autizmom. U tom slučaju ako uzmemo američku ili englesku prevalenciju sa skrbi nije obuhvaćeno niti 1% osoba s autizmom. Iz Vlade su stigli vrlo negativni odgovori, prvo da ne treba nikakva strategija za osobe s autizmom. Drugo, ne treba nikakav zakon za osobe s autizmom jer je to rijetka pojava. G. Švel napominje da su to slušali i prije 30 godina kada su govorili da autizam uopće ne postoji. Ipak, donesena Nacionalna strategija jedinstvene politike može služiti kao dobar okvir, ali ne kao univerzalno rješenje. Udruga za autizam izradila je stoga Prijedlog zakona za autizam kojeg će

podnijeti Saboru i boriti se da taj zakon prođe, jer radi se najvjerojatnije o 50 tisuća ljudi obuhvaćenih sa najtežom, najgorom bolesti. I napravili su brošuru "Autizam i socijalna isključenost".

gđa. Mira Katalenić, udruga za pse vodiče i mobilitet je željela iznijeti jedno zapažanje u različitosti koja se događa između dokumenata i stvarne primjene u praksi, između ostalog i te razlike koja postoji u Zagrebu i u odnosu na druge dijelove Hrvatske također. Prošlih je mjeseci bila često u lokalnim sredinama i u lokalnim udrugama i u nekima nije uočila nikakve promjene, nego zapravo jednu stagnaciju. To s jedne strane govori o ljudskim potencijalima u tim udrugama, ali nam jako ukazuje i ...na onu potrebu da lokalna uprava prepozna potencijale u tim udrugama i da ima jedan osviješten i drugačiji odnos prema osobama sa invaliditetom kao njihovim građanima. Pa upravo mislim da se s pozicije ovoga odbora sigurno može više djelovati i politički da se ta situacija u lokalnim sredinama mijenja, jer joj se čini da tu pozicija udruga upravo nije onakva kakvu bismo očekivali da se mijenja u pozitivnom smjeru.

prof. dr. sc. Vesna Pusić je zaključno zahvalila uvodničarima i svim gostima, sudionicima u raspravi i sudionicima na okruglom stolu. Čini joj se da nekoliko spoznaja proizlazi iz rasprave – u posljednjih desetak godina je napravljen napredak, ali imamo još puno onoga što bi se moglo napraviti. S druge strane očito ima i podloge da se to napravi i u međunarodnim konvencijama i ugovorima, i programima koje smo usvojili. Gđa. Pusić osobno je puno naučila iz ove rasprave i dobila nekakve nove perspektive za razmišljanje o ovoj temi iz ove već današnje rasprave. Prema tome, smatra da su ovakve rasprave korisne i da bi ih trebalo držati jer pomažu poticanju realizacije, da je ogromni problem kao uostalom u svim područjima raskorak između normativnog dijela i primjene. To je naprosto sastavni dio procesa tranzicije uvijek, ali u ovom pogledu, u ovom području naročito osjetljivo jer se radi o naročito osjetljivoj populaciji. Da postoje tipovi invaliditeta koji se tretiraju kao nevidljivi, koji nisu prepoznati, da postoji odgovornost države i da ne treba državu uvijek gledati što mi imamo tendenciju da gledamo samo kao središnju državu. Dakle, država od lokalne razine do razine središnje države. Ali glavni motiv je deinstitucionalizacija, odnosno integracija ili reintegracija u društvu.